

Gwasanaeth Carchardai a
Phrawf EM yng Nghymru

HM Prison & Probation
Service in Wales

Cynllun Iaith Gymraeg GCPPhEM 2020-2023 HMPPS Welsh Language Scheme 2020-2023

**Cynllun Iaith
Gymraeg
Gwasanaeth
Carchardai a
Phrawf EM
2020-2023**

**HM Prison and
Probation Service
Welsh Language
Scheme
2020-2023**

Cynnwys:

1. Rhagarweiniad
 2. Gwerthuso a'r Dadansoddiad o Gydraddoldeb
 3. 'Cymraeg yn y Carchar' - Adroddiad y Comisiynydd 2018
 4. Rhoi'r Cynllun ar Waith
 5. Hyrwyddo'r Defnydd o'r Gymraeg yng Nghymru
 6. Hyrwyddo'r Defnydd o'r Gymraeg yn Lloegr
 7. Hyfforddi a Pharatoi Staff
 8. Cynllun Gweithredu
 9. Monitro ac Adolygu
 10. Gweithio gyda Rhanddeiliaid
 11. Hyrwyddo'r Cynllun
 12. Strwythurau Adrodd ac Ymgynghori
 13. Ymholiadau a Chwynion
- ATODIAD A: Canllaw Cyfieithu**
- ATODIAD B : Argymhellion - 'Cymraeg yn y Carchar'**

1. Rhagarweiniad

Mae Gwasanaeth Carchardai a Phrawf Ei Mawrhydi (HMPPS) yma i atal pobl rhag bod yn ddioddefwyr trwy newid bywydau. Rydym yn gweithio'n gyda'n partneriaid i gyflawni'r dedfrydau a roddir gan y llysoedd, un ai yn y ddalfa neu yn y gymuned. Rydym yn gweithio i leihau aildroseddu trwy adsefydlu pobl dan ein gofal, yn cynnwys trwy addysg a chyflogaeth.

O fewn Cymru a Lloegr, rydym yn gyfrifol am:

- reoli gwasanaethau carchardai a gwasanaethau prawf
- gwasanaethau adsefydlu ar gyfer pobl dan ein gofal sy'n gadael y carchar
- sicrhau bod cymorth ar gael i atal pobl rhag aildroseddu
- rheoli contractau carchardai a gwasanaethau sector preifat fel:

Contents:

1. Introduction
 2. Evaluation and Equality Analysis
 3. 'The Welsh Language in Prisons' – the Commissioner's Report 2018
 4. Applying the Scheme
 5. Promoting the use of Welsh language in Wales
 6. Promoting the use of Welsh language in England
 7. Equipping Staff
 8. Action Plan
 9. Monitoring & Review
 10. Working with Stakeholders
 11. Promoting the Scheme
 12. Reporting Structures & Consultation
 13. Enquiries & Complaints
- ANNEX A: Translation Guide**
- ANNEX B: Recommendations – The Welsh Language in Prisons**

1. Introduction

Her Majesty's Prison and Probation Service (HMPPS) is here to prevent victims by changing lives. We work with our partners to carry out the sentences given by the courts, either in custody or the community. We work to reduce reoffending by rehabilitating the people in our care, including through education and employment.

Within England and Wales, we are responsible for:

- running prison and probation services
- rehabilitation services for people in our care leaving prison
- making sure support is available to stop people reoffending
- contract managing private sector prisons and services such as:
 - the prisoner escort service
 - electronic tagging.

- y gwasanaeth hebrwng carcharorion
- tagio electronig.

Rydym yn rheoli carchardai sector cyhoeddus, y contract ar gyfer carchardai preifat ac yn goruchwyllo'r broses o ddarparu gwasanaethau prawf yng Nghymru a Lloegr, yn cynnwys darparu cwmnïoedd adsefydlu cymunedol.

Ar hyn o bryd mae HMPPS yn gyfrifol am oddeutu 49,883¹ o staff (cyfwerth â llawn amser), 83,327² o garcharorion (79,514 gwrywaidd, 3,813 benywaidd) a 255,264³ o droseddwr yn y gymuned.

Yn unol â Deddf yr Iaith Gymraeg 1993 a Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011, mae Gwasanaeth Carchardai a Phrawf Ei Mawrhydi (HMPPS) yn parhau i fabwysiadu'r egwyddor ganlynol - wrth gynnal busnes cyhoeddus a gweinyddu cyfiawnder yng Nghymru, bydd yn trin y Gymraeg a'r Saesneg yn gyfartal. Byddwn yn parhau gyda'n nod o ddarparu gwasanaeth Cymraeg o ansawdd uchel ac, yn unol â gofynion Deddf yr Iaith Gymraeg 1993, yn mabwysiadu'r arfer gorau yng nghyswllt defnyddio'r Gymraeg. Bu i Fesur y Gymraeg sefydlu'r iaith Gymraeg yn iaith swyddogol yng Nghymru ac mae'r Cynllun hwn yn cydnabod hyn. Mae Adran 113 o Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011 yn pennu pryd yr ystyrir bod unigolyn yn amharu ar ryddid unigolyn arall i gyfathrebu drwy gyfrwng y Gymraeg. Mae HMPPS wedi ymrwymo i hwyluso'r hawliau a'r rhyddid hyn ledled y sefydliad a pheidio ag ymyrryd â hawl unigolyn (yn cynnwys staff) i ddefnyddio'r Gymraeg gyda rhywun arall. Mae'r Cynllun Iaith Gymraeg hwn yn disodli'r canlynol:

- Cynllun y Gwasanaeth Cenedlaethol Rheoli Carcharorion (NOMS) 2013, a gymeradwywyd gan y Comisiynydd ar y 23ain o Fai 2013; a
- Chynllun Ymddiriedolaeth Prawf Cymru, a gymeradwywyd gan y Comisiynydd ar y 12fed o Orffennaf 2011.

We manage public sector prisons, the contract for private prisons and oversee probation delivery in England and Wales, including the provision of community rehabilitation companies.

HMPPS is currently responsible for approximately 49,883⁴ members of staff (full time equivalent), 83,327⁵ prisoners (79,514 male, 3,813 female) and 255,264⁶ offenders in the community.

In line with the Welsh Language Act 1993 and subsequent Welsh Language (Wales) Measure 2011, Her Majesty's Prison and Probation Service (HMPPS) continues to adopt the principle that in the conduct of public business and the administration of justice in Wales, it will treat the English and Welsh languages on a basis of equality; to continue our aim to deliver a high quality Welsh language service and, in keeping with the requirements of the Welsh Language Act 1993, to adopt the best possible practice with regard to the use of Welsh. The Welsh Language Measure established the Welsh language as an official language in Wales and this Scheme recognises this. Section 113 of the Welsh Language (Wales) Measure 2011 sets out when a person is taken to interfere with another's freedom to undertake a communication in Welsh. HMPPS is committed to facilitating these rights and freedoms across the organisation and not interfering with an individual's right (including staff) to use the Welsh language with someone else. This Welsh Language Scheme replaces the following:

- National Offender Management Service (NOMS) Scheme 2013, approved by the Commissioner on 23 May 2013; and
- The Wales Probation Trust Scheme, approved by the Commissioner on 12 July 2011.

This Scheme has been prepared in accordance with Section 21 of the Welsh Language Act 1993, by which, HMPPS will:

¹ Fel yr oedd ym mis Mawrth 2019

² Fel yr oedd ym mis Medi 2019

³ Fel yr oedd ym mis Mawrth 2019

⁴ As at March 2019

⁵ As at September 2019

⁶ As at March 2019

Paratowyd y Cynllun hwn yn unol ag Adran 21 Deddf yr Iaith Gymraeg 1993, ac yn unol â hynny bydd HMPPS yn:

- *rhoi sylw i unrhyw ganllawiau a gyhoeddir gan Gomisiynydd y Gymraeg (y ceir manylion amdanynt ar y wefan)*
- *anfon y Cynllun arfaethedig at Gomisiynydd y Gymraeg cyn ei fabwysiadu;*
- *anfon datganiad ysgrifenedig at Gomisiynydd y Gymraeg, os nad yw HMPPS yn gweithredu'r newidiadau a awgrymir gan y Comisiynydd, yn nodi'r rhesymau dros beidio â gwneud hynny.*
- *Have regard to any guidelines issued by the Welsh Language Commissioner (as detailed on the website)*
- *Send the proposed Scheme to the Welsh Language Commissioner prior to adopting it;*
- *If HMPPS does not give effect to the amendments suggested by the Welsh Language Commissioner, send a written statement of the reasons for not doing so to the Commissioner.*

Mae'r Cynllun hwn yn pennu sut bydd HMPPS yn cyflawni ei ymrwymadau a chyfarwyddo ei staff wrth wneud hynny. Bydd Cydymffurfiaeth â'r Cynllun yn cael ei fonitro trwy gydol cyfnod y Cynllun, a bydd adroddiadau cynnydd yn cael eu cyflwyno i'r Comisiynydd yn flynyddol.

Cyhoeddwyd Cynllun cyffredinol Y Weinyddiaeth Gyfiawnder (MoJ) ym mis Mehefin 2018. Mae Cynllun yr MoJ yn gynllun corfforaethol sy'n pennu'r fframwaith iaith Gymraeg cyffredinol ar gyfer yr adran. Adran Weinidogol yw'r MoJ, sydd wedi'i chefnogi gan bum Asiantaeth Weithredol sy'n gyfrifol am ddarparu'r mwyafrif o'n busnesau a'n gwasanaethau i'r cyhoedd: Gwasanaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd EM (HMCTS) Gwasanaeth Carchardai a Phrawf Ei Mawrhydi), yr Asiantaeth Cymorth Cyfreithiol (LAA), Swyddfa'r Gwarcheidwad Cyhoeddus (OPG) a'r Awdurdod Digolledu am Anafiadau Troseddol (CICA). Mae gan pob un o'r cyrff cyflawni hyn Gynllun Iaith Gymraeg ei hun. Gall lefel y gwasanaethau Cymraeg amrywio rhwng asiantaethau, yn ddibynnol ar lefel y cyswllt uniongyrchol â'r cyhoedd yng Nghymru. Mae'r cynllun hwn wedi'i fabwysiadu gan HMPPS a'r cyrff sy'n gweithredu o fewn HMPPS, a chymeradwywyd y cynllun gan Gomisiynydd y Gymraeg ar y 10^{fed} o Fedi 2020.

2. Gwerthuso a'r Dadansoddiad o Gydraddoldeb

Wrth baratoi ar gyfer Cynllun 2020-23, cynhaliwyd gwerthusiad i asesu perfformiad yn erbyn egwyddorion sylfaenol y Cynllun blaenorol, ac ymgynghori ar ddatblygu'r Cynllun diwygiedig. Bu inni ymgynghori â charcharorion a staff a rhanddeiliaid eraill sy'n siaradwyr Cymraeg. Mae

This Scheme sets out how HMPPS will meet its obligations and acts as the instruction to staff in doing so. Compliance with the Scheme will be monitored throughout the life of the Scheme, with progress reports submitted to the Commissioner annually.

The overarching Ministry of Justice (MoJ) Scheme was published in June 2018. The MoJ Scheme is a corporate Scheme that sets the overall Welsh language framework for the department. The MoJ is a ministerial department, supported by five Executive Agencies responsible for the delivery of the majority of our business and services to the public: Her Majesty's Courts and Tribunals Service (HMCTS), Her Majesty's Prison and Probation Service (HMPPS), the Legal Aid Agency (LAA), the Office of the Public Guardian (OPG), and the Criminal Injuries Compensation Authority (CICA). Each of these delivery bodies has their own Welsh Language Scheme. The level of Welsh language services vary between agencies depending on the level of direct contact with the public in Wales. This Scheme has been adopted by HMPPS and the bodies operating within it, and was approved by the Welsh Language Commissioner on 10th September 2020.

2. Evaluation and Equality Analysis

In preparation of the 2020-2023 Scheme, an evaluation was carried out to assess performance against the underlying principles of the former Scheme, and consult on development of the refreshed Scheme. We consulted Welsh speaking prisoners, staff and other stakeholders. Their input

eu cyfraniad wedi darparu gwybodaeth am agweddau a meysydd hollbwysig lle mae angen gwneud rhagor o waith. Ceir manylion llawn y gwerthusiad a'r ymgynghoriad yn Adroddiad Blynyddol Cynllun Iaith Gymraeg 16-17 HMPPS.

Roedd y staff a'r carcharorion a gyfrannodd i'r ymgynghoriad yn frwd iawn ynglŷn â'u treftadaeth Gymraeg ac nid yn unig y gallu i gael mynediad at ddeunydd neu wasanaethau yn y Gymraeg. Roedd cymdeithasau Cymraeg yn cael eu defnyddio fel ffordd i sicrhau bod unigolion Cymraeg eu hiaith yn cael rhywfaint o amser i gymdeithasu a sgwrsio yn Gymraeg. Fel rhan o'r broses o roi'r Cynllun hwn ar waith, byddwn yn hyrwyddo ac yn cynorthwyo â rhannu syniadau.

Mae Dadansoddiad Cydraddoldeb yn ganolog i ddatblygiad y Cynllun newydd i sicrhau bod y Cynllun yn cydymffurfio â Deddf Cydraddoldeb 2010. Y prif ganfyddiad oedd bod angen mabwysiadu dull wedi'i dargedu ar gyfer garcharorion sy'n fenywod, pobl ifanc a charcharorion categori A, gan nad oes carchardai ar gyfer y carfannau hynny yng Nghymru.

Mae'r gwerthusiad a'r Dadansoddiad Cydraddoldeb yn dangos, er gwaethaf cynnydd, bod yna ragor o waith i'w wneud i allu cyflawni cydraddoldeb llwyr ar gyfer y ddwy iaith o fewn y gwasanaethau carchardai a phrawf yng Nghymru.

3. Yr Adroddiad 'Cymraeg yn y Carchar'

Ym mis Rhagfyr 2018, cyhoeddodd Comisiynydd y Gymraeg yr adroddiad 'Cymraeg yn y Carchar'⁷. Mae'r adroddiad yn seiliedig ar ymchwil a gynhaliwyd gyda charcharorion, cyn-garcharorion, eu teuluoedd a staff yng Nghymru. Mi wnaeth yr adroddiad gynnig 17 o argymhellion - mae HMPPS wedi derbyn pob un ohonynt. Y prif feysydd sy'n cael sylw yw recriwtio, mynediad carcharorion at wasanaethau Cymraeg a diffyg darpariaeth i fenywod o Gymru a throseddwy'r ifanc o Gymru, gan nad oes carchardai i'r grwpiau hyn yng Nghymru. Mae'r argymhellion yn cael eu trafod yn y Cynllun hwn.

Bydd yr ymateb i adroddiad y Comisiynydd yn cael ei gyhoeddi ochr yn ochr â'r Cynllun hwn ar

has provided information about critical aspects and areas where more work is required. Full details of the evaluation and consultation can be found in the HMPPS Welsh Language Scheme 16-17 Annual Report

The Welsh staff and prisoners that were consulted were passionate about their Welsh heritage; not just about being able to access material or services in Welsh. Welsh societies were used as a means to allow them some time to socialise and converse in Welsh. As part of the implementation of this Scheme, we will promote and help facilitate sharing of ideas.

The development of the new Scheme is underpinned by an Equality Analysis to ensure compliance with the Equality Act 2010. The main finding was the need for a targeted approach for female prisoners, young people and category A prisoners in the absence of those prisons in Wales.

The evaluation and the Equality Analysis indicate that despite progress, there remains more to do in order to fully achieve equality for English and Welsh languages in prison and probation services in Wales.

3. 'The Welsh Language in Prisons' Report

In December 2018, the Welsh Language Commissioner published The Welsh Language in Prisons' report⁸. The report is based on research conducted with prisoners, ex-prisoners, their families and staff in Wales. The report made 17 recommendations – all of which HMPPS has accepted. The main areas of focus are around recruitment, prisoner access to Welsh services and the lack of provision for Welsh women and young offenders, in the absence of those prisons in Wales. The recommendations are covered by this Scheme.

The response to the Commissioner's report is published alongside this Scheme on 10th

⁷ <http://www.comisiynyddygydraeg.cymru/Cymraeg/Rhestr%20Cyhoeddiadau/20181130%20DG%20C%20Cymraeg%20yn%20y%20carchar%20-%20terfynol.pdf>

⁸ <http://www.comisiynyddygydraeg.cymru/English/Publications%20List/20181130%20DG%20S%20The%20Welsh%20language%20in%20prisons%20-%20final.pdf>

10^{fed} o Fedi 2020. Byddwn yn adrodd am gynnydd i'r Comisiynydd yn flynyddol, fel rhan o'r broses adrodd blynyddol sy'n gysylltiedig â'r Cynllun hwn. Ar gais y Comisiynydd, byddwn yn adrodd ar wahân am roi'r argymhellion ar waith, yn flynyddol. Gweler ATODIAD B.

4. Rhoi'r Cynllun ar Waith

Mae'r Cynllun hwn yn effeithio ar garcharorion, troseddwyd yn y gymuned ac ymwelwyr sy'n cael unrhyw fath o wasanaeth gan HMPPS yng Nghymru. Mae'r defnydd o'r Gymraeg yng nghydestun cyflogi staff HMPPS y tu allan i gwmpas y Cynllun hwn. Byddwn yn cefnogi staff yng Nghymru sydd eisieu gwella eu sgiliau Cymraeg a byddwn yn ymdrechu i gofnodi sgiliau ieithyddol staff yng Nghymru, gan y bydd hyn yn helpu i sicrhau bod gennym sgiliau Cymraeg digonol o fewn ein gweithlu i fodloni anghenion y cyhoedd a'r rhai hynny yn ein gofal sy'n siarad Cymraeg, yng Nghymru. **Pan gyfeirir at aelodau o'r cyhoedd, mae hyn yn cynnwys carcharorion a throsteddwyd ar brawf.** Ein bwriad yw sicrhau bod y Saesneg a'r Gymraeg yn cael eu trin yn gyfartal yng Nghymru ac yn achos carcharorion yn Lloegr sy'n siaradwyr Cymraeg.

Datblygu Polisi

Mae HMPPS yn rhoi proses ddadansoddi cydraddoldeb ar waith i sicrhau ei fod yn cydymffurfio â Deddf Cydraddoldeb 2010 a Dyletswydd Cydraddoldeb y Sector Cyhoeddus. Defnyddir y broses fel rhan o ddatblygu ac adolygu polisi a phrosiectau. Mae'r Gymraeg wedi'i hychwanegu at y broses hon. Golygai hyn fod rhaid i unrhyw bolisi neu brosiect newydd ystyried y Gymraeg. Mae tîm Amrywiaeth a Chynhwysiant HMPPS yn gyfrifol am sicrhau ansawdd unrhyw ddadansoddiad cydraddoldeb wrth ddatblygu polisi. Mae'r rôl hon yn golygu os na wneir ystyriaethau digonol ynghylch y Gymraeg, na fydd y polisi yn cael ei gymeradwyo a rhaid datblygu'r dadansoddiad ymhellach cyn iddo gael ei gymeradwyo.

September 2020. We will report on progress to the Commissioner annually, as part of the annual reporting process associated with this Scheme. On request of the Commissioner, we will report separately on the implementation of the recommendations, each year. These are provided at ANNEX B.

4. Applying the Scheme

This Scheme affects prisoners, offenders in the community and visitors who receive services from HMPPS in Wales. The use of Welsh in the context of employment of HMPPS' staff is outside the scope of this Scheme. We will support staff in Wales who want to improve Welsh language skills and we will make efforts to record the linguistic skills of staff in Wales as this will help to ensure we have sufficient Welsh language skills to accommodate members of the public and those in our care who speak Welsh, in Wales. **When we refer to members of the public, this includes prisoners and offenders on probation.** It is our intention to ensure equal treatment of English and Welsh in Wales and for Welsh speaking prisoners in England.

Policy Development

HMPPS applies the process of equality analysis to ensure it is compliant with the Equality Act 2010 and the Public Sector Equality Duty. The process is used as part of the development and review of policy or projects. Welsh language has been added to this process. This means that any new or revised policy or project must make Welsh language considerations. The HMPPS Diversity & Inclusion Team are responsible for quality assuring equality analysis in policy development. This gate keeping role means that if the Welsh language considerations are inadequate, the policy will not be approved and the analysis must be further developed until it is approved.

5. Hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg yng Nghymru

Egwyddorion Cyflawni

Mae HMPPS wedi adnabod yr egwyddorion canlynol i roi'r cynllun hwn ar waith. Y nod yw creu gwasanaeth carchardai a phrawf yng Nghymru sy'n:

- **Croesawu ymwelwyr sy'n siarad Cymraeg**
- **Rhoi'r dewis i droseddwyr siarad Cymraeg**
- **Croesawu ceisiadau Cymraeg am swyddi**
- **Darparu gwasanaethau Cymraeg i aelodau o'r cyhoedd yn deg ac yn gyson**

Bydd rhaid i Unedau Cyflawni Lleol ac Adeiladau Cymeradwy y Gwasanaeth Carchardai a Phrawf ddangos eu bod yn glynu at yr egwyddorion hyn, a bydd hyn yn cael ei fonitro.

Bydd HMPPS yn darparu'r gwasanaethau sylfaenol canlynol i aelodau o'r cyhoedd (gan gynnwys carcharorion a throseddwyr sydd ar brawf) yng Nghymru.

Bydd HMPPS yn hyrwyddo gwasanaethau Cymraeg ar gyfer y cyhoedd yng Nghymru, trwy:

5. Promoting the use of Welsh language in Wales

Delivery Principles

HMPPS has identified the following principles for delivery of this scheme. These are to create a prison and probation service in Wales which:

- **Makes Welsh speaking visitors welcome**
- **Gives offenders the option of using Welsh**
- **Welcomes job applications in the Welsh Language**
- **Provides services to members of the public in Welsh fairly and consistently**

Prisons and Probation Local Delivery Units and Approved Premises will need to demonstrate that they adhere to these principles, and this will be monitored.

HMPPS will provide the following services as standard to members of the public (including prisoners and offenders on probation) in Wales.

HMPPS will promote Welsh language services in public facing services in Wales, by:

- Sefydlu amgylchedd dwyieithog yng Nghymru ym mhob maes sy'n ymwneud â'r cyhoedd, gydag arwyddion yn y Gymraeg ac yn Saesneg. Bydd arwyddion dwyieithog yn cael eu gosod pan fydd angen arwyddion newydd⁹.
- Gofyn i'r holl garcharorion newydd sy'n cyrraedd ai'r Gymraeg yw eu dewis iaith.
- Holi'r holl garcharorion newydd sy'n cyrraedd am eu gallu i siarad Cymraeg.
- Cymryd y cyfle cyntaf i ofyn i ddefnyddwyr gwasanaeth a yw'n well ganddynt siarad Cymraeg.
- Cofnodi dewis iaith unigolion ar systemau rheoli data y gwasanaeth carchardai a phrawf.
- Darparu ar gyfer ceisiadau am unrhyw ddeunydd yn Gymraeg lle gwyddys mai Cymraeg yw'r dewis iaith a sicrhau bod gan ein safleoedd adnoddau digonol i ddelio â'r ceisiadau hyn. Bydd hyn yn cynnwys y gallu i gael gafael ar siaradwr Cymraeg i sgwrsio, ac os nad yw'n bosibl trefnu hynny'n gyflym, sicrhau gwasanaethau cyfieithu ar unwaith.
- Adolygu'r stoc leol o gyfryngau a llenyddiaeth a sicrhau eu bod yn bodloni gofynion o ran y Gymraeg.
- Cynnig sgysiau neu gyflwyniadau i'r cyhoedd yn y Gymraeg yn unol â dymuniadau'r sefydliad neu'r grŵp perthnasol.
- Parhau i ddarparu fersiwn Cymraeg o'r Holiadur Hunanasesu OASys i'w llenwi yn y Gymraeg
- Darparu cortynnau gwddf a/neu fathodynau i garcharorion, sy'n dangos eu dewis i gyfathrebu'n Gymraeg.
- Rhoi'r cyfle i garcharorion sy'n cyflawni eu dedfrydau ddatblygu eu sgiliau iaith Cymraeg.
- Ymateb yn Gymraeg pan geir gohebiaeth yn y Gymraeg a defnyddio brandio dwyieithog, gan sicrhau bod amseroedd ymateb yr un fath ni waeth a yw'r ohebiaeth trwy gyfrwng Saesneg neu'r Gymraeg.
- Creating a bilingual environment in Wales in all public facing areas, with signage in Welsh and English. Signs will be replaced with bilingual versions when they are due to be replaced¹⁰.
- Asking prisoners on reception if they have a Welsh language preference.
- Ask all offenders on reception their Welsh language ability.
- Asking service users at the first opportunity if they have a preference for speaking Welsh.
- Recording language preference on prison and probation data management systems.
- Accommodating requests for any material in Welsh where a preference for Welsh is known and ensuring that our sites are sufficiently equipped to manage these requests, including the means to seek a Welsh speaker to converse; and where this is not swiftly available, secure translation services without delay.
- Reviewing local media and literature stock to ensure it meets local Welsh language need.
- Offering public facing talks or presentations in Welsh according to the wishes of the receiving organisation or group.
- Continuing to provide the OASys Self-Assessment Questionnaire in Welsh for completion in Welsh
- Providing prisoners with lanyards and/or badges that show their preference to communicate in Welsh.
- Giving prisoners serving their sentences in Wales, the opportunity to develop their Welsh language skills.
- Responding in Welsh where correspondence is received in Welsh and using bilingual branding, ensuring that the response times are the same whether the correspondence is conducted in English or in Welsh;
- Using bilingual branding on all official stationery.
- Initiating all correspondence in Wales in Welsh or bilingually, including personal correspondence where language preference is known.
- Using bilingual greetings in our public facing spaces in Wales (over the phone and in person) and giving visitors the

⁹ Uned Iaith Gymraeg GLITEM yn unig dylai gyfieithu arwyddion

¹⁰ Only the HMCTS Welsh Language Unit should be used to translate signs.

- Defnyddio brandio dwyieithog ar yr holl ddeunydd ysgrifennu swyddogol.
 - Cychwyn unrhyw ohebiaeth yng Nghymru yn y Gymraeg neu'n ddwyieithog, yn cynnwys gohebiaeth bersonol lle bo'r dewis iaith yn hysbys.
 - Defnyddio cyfarchion dwyieithog wrth ddelio â'r cyhoedd yng Nghymru (dros y ffôn a wyneb yn wyneb) a rhoi cyfle i ymwelwyr siarad Cymraeg os ydynt yn dymuno gwneud hynny. Lle nad oes siaradwr Cymraeg ar gael ar y safle ar gyfer ymwelydd, gwneir ymdrechion i ddod o hyd i un. Gellir defnyddio'r Uned Iaith Gymraeg neu wasanaethau cyfieithu dan gontract i hwyluso cyfathrebu os bydd angen. Fel arall, gall yr unigolyn siarad Saesneg gyda ni neu ysgrifennu atom yn y Gymraeg.
 - Lle bo peiriant negeseuon yn cael ei ddefnyddio i gymryd galwadau gan y cyhoedd ac mae rhifau ffôn yn cael eu hysbysebu yng Nghymru, rhaid recordio negeseuon dwyieithog.
 - Darparu ffurflenni cwyno yn y Gymraeg a'u gwneud yn hygyrch i garcharorion, troseddwr ar brawf ac ymwelwyr y carchardai.
 - Sicrhau bod DIRFS (Ffurflenni Adrodd am Ddigwyddiadau Gwahaniaethu) ar gael yn Gymraeg yn y carchardai.
 - Sicrhau bod llyfrau a chylchgronau Cymraeg ar gael yng nghanolfannau ymwelwyr y carchardai yng Nghymru, gan gynnwys deunydd darllen i blant.
 - Lle bo technoleg ar gael, darparu technoleg yn y Gymraeg i garcharorion un ai o fewn yr ystafelloedd neu ar y lanfa. Lle nad oed technoleg ar gael, sicrhau bod hysbysebion a ffurflenni ar gael yn ddwyieithog.
 - Hysbysebu'r holl swyddi gwag yn ddwyieithog. Mae hyn yn berthnasol i swydd staff parhaol a swyddi staff dros dro trwy asiantaethau (gweler tudalen 16 - 'Darparwyr Trydydd Parti').
 - Asesu pob swydd a hysbysebir, gan bennu a yw sgiliau iaith Cymraeg yn hanfodol ai peidio
 - Rhedeg ymgyrchoedd recriwtio yn ddwyieithog; gan roi'r dewis i ddefnyddio'r Gymraeg ar bob lefel o'n prosesau recriwtio a gwneud pob ymdrech i ymateb i geisiadau dilynol.
- opportunity to converse in Welsh if they wish to Welsh speaking callers should be offered the opportunity to have their call returned by a Welsh speaker if no one is available at the time. Where a Welsh speaker is not available on site for a visitor, efforts will be made to find one. The Welsh Language Unit or contracted translation services can be used to facilitate dialogue if necessary. Alternatively, the individual can engage in dialogue in English or write to us in Welsh.
- Where public facing answerphones are in use and the numbers are advertised in Wales, record bilingual messages.
 - Making complaint forms available in Welsh and accessible to prisoners, offenders on probation and visitors to prisons.
 - Ensure DIRFs (Discrimination Incident Referral Forms) are available in Welsh in prisons.
 - Ensuring that visitors centres in Welsh prisons have Welsh books and magazines including material for children.
 - Where technology is available, providing in-room or landing technology for prisoners in Welsh. Where technology is not available, ensuring that notices and forms are available bilingually.
 - Advertising all job vacancies bilingually. This applies to permanent staff posts and temporary staff posts via agencies (see page 16 – 'Third Party Providers').
 - Assessing whether each advertised post has an essential language need
 - Running recruitment campaigns bilingually; giving the option of accessing all stages of our recruitment processes in Welsh and making every effort to accommodate subsequent requests.
 - Continuing to have Welsh language as a desirable skill in all Wales based posts and specifying where it is an essential skill.
 - Ensuring that products provided for the public such as leaflets, documents and information packs are available in both Welsh and English or in a bilingual format, including those which are produced by a third party..
 - Ensuring that personal documents such as court reports and sentence plans are translated into Welsh where this is the service user's preference.

- Parhau i nodi sgiliau iaith Cymraeg fel sgil dymunol ar gyfer bob swydd sydd wedi'i lleoli yng Nghymru, a nodi'n glir lle bo'n sgil hanfodol.
- Sicrhau bod unrhyw ddeunyddiau a ddarperir ar gyfer y cyhoedd (fel taflenni, dogfennau a phhecynnau gwybodaeth) ar gael yn y Gymraeg ac yn Saesneg a/neu mewn fformat dwyieithog, yn cynnwys y rhai hynny a gynhyrchir gan drydydd parti.
- Sicrhau bod dogfennau personol fel adroddiadau llys a chynlluniau dedfryd yn cael eu cyfieithu i'r Gymraeg os mai'r Gymraeg yw dewis iaith y defnyddiwr gwasanaeth.
- Sicrhau bod yr holl gyhoeddiadau ar gael yn y Gymraeg a'r Saesneg neu mewn fformat dwyieithog, gan annog ein darparwyr trydydd parti i wneud hynny hefyd
- Ymdrechu i sicrhau - wrth drefnu cyfarfodydd yng Nghymru sy'n ymwneud â'r cyhoedd - bod darpariaeth Gymraeg ar gael lle bo'r angen (a lle bo'n ymarferol bosib) i sicrhau y gall pawb gael mynediad at ddiwyddiadau yn yr iaith o'u dewis.
- Sicrhau bod ein gwaith a'n gweithgareddau sy'n deillio o ofynion a mentrau Llywodraeth Cymru yn cael eu cynnal yn ddwyieithog pan fo'r angen;
- Enwebu Pencampwyr Cymraeg ym mhob un o swyddfeydd HMPPS yng Nghymru i hyrwyddo'r cynllun ymysg staff.
- Ensuring that all publications are available in both Welsh and English or in a bilingual format and are published simultaneously, and encouraging our third party providers to do the same
- Making efforts to ensure that when arranging meetings in Wales involving the public, Welsh is accessible where necessary (and possible in considering the practical arrangements), to ensure that everyone can access events in the language of their choice.
- Ensuring that our work and our activities which derive from the Welsh Government's requirements and initiatives, are conducted bilingually as required;
- Nominating Welsh language Champions in all HMPPS office locations in Wales, to help promote the scheme amongst staff.

Bydd HMPPS yn dathlu diwylliant Cymru yn eu gwasanaethau ar gyfer y cyhoedd yng Nghymru, trwy:

- Dathlu gwyliau cenedlaethol Cymru.
- Cynnal dosbarthiadau Cymraeg.
- Cefnogi darparu cymdeithasau neu grwpiau Cymraeg i annog y rhai hynny sydd yn ein gofal i gyfathrebu yn y Gymraeg.
- Hwyluso'r broses o rannu arferion da a galluogi eraill i ail-greu syniadau, lle mae galw lleol am

We will embrace the Welsh culture in public facing services in Wales, by:

- Celebrating Welsh national days.
- Running Welsh language classes.
- Supporting the provision of Welsh societies or groups to encourage those in our care to communicate in Welsh.
- Facilitating sharing of good practice to enable others to replicate ideas, where there is a local appetite for this, to raise

hynny, i godi ymwybyddiaeth o'r ddarpariaeth Gymraeg a'i gwella.

awareness and to improve the standard of Welsh language provision.

Gall carcharorion gyfathrebu gyda'i gilydd a chysylltiadau allanol yn y Gymraeg os dymunant wneud hynny. Byddwn yn sicrhau bod staff a charcharorion yn ymwybodol o hyn. Mae hyn yn amodol ar gyfyngiadau penodol o fewn y Fframwaith Diogelwch Cenedlaethol a byddwn yn cymryd camau i esbonio'r senarios hyn yn glir.

Prisoners can communicate with each other and with external contacts in Welsh if they wish. We will make sure that staff and prisoners are aware of this. This is subject to specific limitations within the National Security Framework, and we will take steps to clearly explain these scenarios.

6. Hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg yn Lloegr¹¹

6. Promoting the use of Welsh language in England¹²

a) Carchardai a'r Gwasanaeth Prawf yn Lloegr

a) Prisons & Probation in England

Nid oes yna ofyniad, naill ai yn Neddf yr Iaith Gymraeg 1993 ynteu Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 i ddarparu cyfieithiadau neu wasanaethau eraill yn Gymraeg i ddefnyddwyr gwasanaeth yn Lloegr. Fodd bynnag, mae HMPPS yn benderfynol o fynd ymhellach na'i gyfrifoldebau statudol a darparu gwasanaethau Cymraeg ble bynnag y bydd hynny'n bosibl, yn arbennig pan na ellir lleoli defnyddwyr gwasanaeth sy'n siarad Cymraeg yng Nghymru.

There is no requirement, either in the 1993 Welsh Language Act or in Welsh Language (Wales) Measure 2011 to provide translations or other services in Welsh for service users in England. However, HMPPS is determined to go further than its statutory obligations and to provide services in Welsh wherever possible, particularly where Welsh speaking service users cannot be accommodated in Wales.

Ni waeth lle maent wedi'u lleoli, rhaid gofyn i'r holl garcharorion a throseddwyr beth yw eu dewis iaith cyn gynted ag y bo modd. Byddwn yn parhau i ymdrechu i leoli carcharorion o Gymru yng Nghymru lle bo'n ymarferol bosib. Pan nad ydym yn gallu gwneud hynny, neu pan fod gofyn trosglwyddo unigolyn i garchar i gyflawni gofyniad penodol o'i ddedfryd, bydd cyfieithiadau ar gael i'r rhai hynny sy'n gofyn amdanynt a sydd wedi datgan mai Cymraeg yw eu dewis iaith. Bydd hyn yn ôl disgrisiwn y carchar yn seiliedig ar yr hyn sy'n rhesymol ac yn ymarferol bosib.¹³ Ceir arweiniad ar gyfieithiadau yn ATODIAD B.

All prisoners and offenders, regardless of location, must be asked their language preference at the earliest opportunity. We will continue to make efforts to locate Welsh prisoners in Wales where practicable. Where we are not able to do so or where an individual is required to transfer to a prison to carry out a particular requirement of their sentence, translations will be made available for those who request them and have declared a preference for Welsh. This will be at the prison's discretion, based on what is reasonable and achievable.¹⁴ Guidance on translations can be found at ANNEX B.

Byddwn yn hwyluso'r broses o rannu arferion da rhwng Cymru a Lloegr, i godi ymwybyddiaeth ac i wella safon y ddarpariaeth Gymraeg yn Lloegr.

We will facilitate sharing of good practice between England and Wales, to raise awareness and to improve the standard of Welsh language provision in England.

Gall carcharorion gyfathrebu â'i gilydd a chyda cysylltiadau allanol yn y Gymraeg os dymunant wneud hynny. Byddwn yn sicrhau bod staff a

Prisoners can communicate with each other and with external contacts in Welsh if they wish. We

¹¹ Mae rhoi'r Cynllun ar waith yn Lloegr yn wirfoddol, ac mae'n mynd tu hwnt i ofynion Deddf yr Iaith Gymraeg 1993.

¹² The application to English prisons is voluntary and is outside the requirements of the Welsh Language Act 1993.

¹³ Bydd rhaid i'r Llywodraethwr benderfynu a yw'r cais yn rhesymol ac yn ymarferol bosib yn seiliedig ar gost, amser a'r angen. Rhaid ystyried unrhyw ofyniad i unigolyn symud yn seiliedig ar yr angen i ddilyn rhan o'i gynllun dedfrydu yn Lloegr, os nad yw'n bosib gwneud hyn yng Nghymru. Ni ellir cyfiawnhau gwrthod cais ar y sail fod y carcharor yn gallu siarad Saesneg.

¹⁴ The Governor will need to decide if the request is reasonable and achievable based on cost, time and need. This must take into account any requirement for an individual to move based on the need to carry out part of their sentence plan in England, if it is not available in Wales. Ability to speak English is not a justification for refusal.

charcharorion yn ymwybodol o hyn. Mae hyn yn amodol ar gyfyngiadau penodol o fewn y Fframwaith Diogelwch Cenedlaethol a byddwn yn cymryd camau i esbonio'r senarios hyn yn glir.

**Yr Ystad Fenywod, yr Ystad Ddiogelwch Lefel
Uwch Hir Dymor a'r Canolfannau Hyfforddi
Diogel**

Mae'r dadansoddiad cydraddoldeb o'r Cynllun wedi adnabod effaith wahaniaethol ar fenywod a phobl ifanc (14-18 mlwydd oed) dan ofal HMPPS, gan nad oes modd eu cadw yn y ddalfa yng Nghymru ar hyn o bryd. Mae Adroddiad y Comisiynydd 'Cymraeg yn y Carchar' hefyd wedi tynnu sylw at hyn. Mae gweithgareddau ymgysylltu HMPPS wedi dangos nad yw carcharorion yn Lloegr sy'n fenywod ac sy'n gallu siarad Cymraeg yn ymwybodol o'r ddarpariaeth Gymraeg, a'u bod dan yr argraff nad oedd yn berthnasol iddyn nhw. Hefyd, gan nad oes carchar Diogelwch Uchel / Hir Dymor yng Nghymru, rhaid cadw carcharorion Categori A yn Lloegr.

Fel y nodir uchod, gwasanaethau a ddarperir yng Nghymru yn unig a gwmpasir gan ofynion statudol Deddf yr Iaith Gymraeg 1993. Fodd bynnag, trwy'r Cynllun hwn, bydd HMPPS yn sicrhau bod carcharorion sy'n fenywod, carcharorion sy'n bobl ifanc a charcharorion Categori A yn cael y cyfle i nodi mai Cymraeg yw eu dewis iaith. Byddwn yn gweithio â'r rhannau hyn o ystad y carchardai i ddatblygu a gwella gwasanaethau i garcharorion sy'n siarad Cymraeg fel eu bod:

- yn ymwybodol o'u hawl i ddefnyddio'r Gymraeg.
- yn cael cyfle i ddatgan eu dymuniad i ddefnyddio'r Gymraeg.
- yn gallu cael mynediad at wasanaeth Cymraeg ar ôl iddynt ddatgan dymuniad i ddefnyddio'r Gymraeg, fel y gwêl y carchar yn dda, yn seiliedig ar yr hyn sy'n rhesymol ac yn ymarferol bosib.

will make sure that staff and prisoners are aware of this. This is subject to specific limitations within the National Security Framework, and we will take steps to clearly explain these scenarios.

**Women's Estate, Long Term & High Security
Estate and Secure Training Centres**

The equality analysis of the Scheme has identified a differential impact on women, young people (aged 14-18) in HMPPS's care, because they cannot currently be in custody in Wales. The Commissioner's Report 'The Welsh Language in Prisons' has also highlighted this. HMPPS' engagement with Welsh women in English prisons indicated that they were unaware of the Welsh language provision and did not think it applied to them. In addition, the absence of a High Security / Long term prison in Wales means that Category A prisoners can only be held in England.

As set out above, the statutory requirements of the Welsh Language Act 1993 only apply to provision of services in Wales. However, through this Scheme HMPPS will ensure that female prisoners, young people and Category A prisoners are given the opportunity to state a preference for Welsh language. We will work with these parts of the prison estate to develop and enhance services for Welsh speaking prisoners so that they are:

- aware of their right to use Welsh.
- provided with an opportunity to declare their preference for using Welsh.
- able to access a Welsh language service where a preference is stated at the prison's discretion, based on what is reasonable and achievable.

Byddwn yn hwyluso'r broses o rannu arferion da rhwng Cymru a Lloegr, i godi ymwybyddiaeth ac i wella safon y ddarpariaeth Gymraeg yn Lloegr.

Gall carcharorion gyfathrebu â'i gilydd a cysylltiadau allanol yn y Gymraeg os dymunant wneud hynny. Byddwn yn sicrhau bod staff a charcharorion yn ymwybodol o hyn. Mae hyn yn amodol ar gyfyngiadau penodol o fewn y Fframwaith Diogelwch Cenedlaethol a byddwn yn cymryd camau i esbonio'r senarios hyn yn glir.

7. Hyfforddi a Pharatoi Staff

Byddwn yn hyfforddi ac yn paratoi staff i hyrwyddo a darparu'r gwasanaethau hyn trwy:

- Darparu dolenni i ddogfennau canllaw y Comisiynydd a'n Cynllun Iaith Gymraeg diwygiedig ar ein mewnwrwyd.
- Cyhoeddi ein Cynllun Iaith Gymraeg a'n hadroddiadau blynyddol yn ddwyieithog ar wefan Gov.uk a mewnwrwyd HMPPS.
- Sicrhau bod y trefniadau mewn lle i gael cyfieithiadau cywir gan Uned Iaith Gymraeg GLITEM yn amserol a sicrhau bod gwasanaethau yn cael eu hyrwyddo'n ddigonol.
- Sicrhau bod holl frandio HMPPS ar gael i'n staff ar y fewnwrwyd, un ai mewn fformat Cymraeg, Saesneg neu ddwyieithog.
- Rhannu pecyn o ddogfennau sydd wedi'u cyfieithu ar y fewnwrwyd i'r holl staff ei ddefnyddio ledled HMPPS. Bydd yr holl ddogfennau sydd newydd gael eu cyfieithu, rhai lleol neu rai cenedlaethol, yn cael eu llwytho ar y gwefan.
- Darparu ffordd i staff roi adborth neu gyflwyno sylwadau ar y Cynllun trwy anfon neges at flwch negeseuon pwrpasol.
- Cefnogi'r broses o ddatblygu systemau sy'n galluogi cadw cofnod o sgiliau iaith Gymraeg staff.
- Darparu cortynnau gwddf (*lanyards*) a / neu bathodynnau i staff os ydynt eisiau datgan eu

We will facilitate sharing of good practice between England and Wales, to raise awareness and to improve the standard of Welsh language provision in England.

Prisoners can communicate with each other and with external contacts in Welsh if they wish. We will make sure that staff and prisoners are aware of this. This is subject to specific limitations within the National Security Framework, and we will take steps to clearly explain these scenarios.

7. Equipping Staff

We will equip staff in England and Wales to promote and provide these services by:

- Providing a link to the Commissioner's guidance documents and our refreshed Welsh Language Scheme on our intranet.
- Publishing our Welsh Language Scheme and annual reports bilingually on the Gov.uk website and HMPPS intranet.
- Providing the means to obtain accurate and timely translations through the HMCTS Welsh Language Unit and ensure that services are adequately promoted.
- Ensuring all HMPPS branding is made available to staff on our intranet in either Welsh, English or bilingual format.
- Making a suite of translated documents available on the intranet for all staff to use across HMPPS. All newly translated documents, local or national will be uploaded onto the site.
- Providing staff with the means of submitting feedback and enquiries on the Scheme through a dedicated functional mailbox.
- Supporting development of systems to enable recording of staff Welsh speaking skills.
- Providing staff with lanyards and / or badges should they wish to declare their ability (be it fluent or

- gallu (boed yn rhugl neu'n ddysgwr) i gyfathrebu yn Gymraeg.
- Bod yn eglur ynghylch hawl carcharorion i siarad Cymraeg gyda'i gilydd a chysylltiadau allanol, yn cynnwys nodi'n glir lle bo cyfyngiadau ar hyn o fewn y Fframwaith Diogelwch Cenedlaethol.

8. Cynllun Gweithredu

Mae'n ofynnol i unedau o fewn HMPPS, gan gynnwys carchardai, Unedau Cyflawni Lleoli ac Adeiladau Cymeradwy, roi tystiolaeth o sut maent yn rhoi'r camau gweithredu a ddarperir yn y cynllun isod ar waith. Bydd HMPPS yn darparu, yn cefnogi ac yn annog rhannu arferion da.

- a learner) to communicate through the Welsh language.
- Providing clarity on prisoners' freedom to use Welsh with each other and external contacts, including making it clear where there are limitations on this within the National Security Framework.

8. Action Plan

Business units within HMPPS, including prisons, Local Delivery Units and Approved Premises, are required to evidence how they implement the actions provided in the plan below. HMPPS will provide, support and foster sharing of best practice.

	Cam gweithredu	Adeg rhoi'r cam gweithredu ar waith (Medi 2020)	Diwedd Blwyddyn 1 (Medi 2021)	Diwedd Blwyddyn 2 (2022)	Diwedd Blwyddyn 3 (2023)
1	Byddwn yn hyrwyddo Cynllun Iaith diwygiedig HMPPS a chynnwys staff, carcharorion a throseddwr	Cyhoeddi'r Cynllun ar Gov.uk ac ar fewnwyd HMPPS. Rhannu taflenni ymwybyddiaeth gyda staff a charcharorion	Cyhoeddi crynodeb o'r adroddiad blynyddol a chamau gweithredu ar gyfer y flwyddyn i ddod ar y fewnwyd.	Cyhoeddi crynodeb o'r adroddiad blynyddol a chamau gweithredu ar gyfer y flwyddyn i ddod ar y fewnwyd.	Cyhoeddi adroddiad blynyddol, gan gynnwys crynodeb o Gynllun 2020-2023 ar y fewnwyd.
2	Byddwn yn adrodd i Gomisiynydd y Gymraeg ar y cynnydd a wneir yn erbyn y Cynllun. Byddwn yn ystyried yn benodol unrhyw ryngweithio â phobl yng Nghymru, nifer y cyfieithiadau a wneir a chydymffurfiaeth unrhyw drydydd parti â'n Cynllun.	Amherthnasol	Cyhoeddi fersiwn dwyieithog o'r Adroddiad Blynyddol yn Medi 2021	Cyhoeddi fersiwn dwyieithog o'r Adroddiad Blynyddol yn Medi 2022	Cyhoeddi fersiwn dwyieithog o'r Adroddiad Blynyddol yn Medi 2023
3	Byddwn yn archwilio sut all dewisiadau i siarad Cymraeg gael eu hystyried wrth wneud penderfyniadau ar	Byddwn yn ymchwilio i sut y gellir ystyried dewis carcharor i siarad Cymraeg yn y broses leoli.	Datblygu cynigion ac ymgynghori ar unrhyw newidiadau i'r ffordd y gwneir penderfyniadau.	Rhoi'r newidiadau ar waith.	Adolygu canlyniadau'r broses leoli.

	leoli carcharorion, lle bo'n ymarferol bosib.				
4	Byddwn yn cefnogi'r Ystad Fenywod i godi ymwybyddiaeth o'r Cynllun ac yn rhoi cyfle i'r holl fenywod sydd yn y ddalfa ddatgan mai'r Gymraeg yw eu dewis iaith	Byddwn yn cynnal ymarfer i bennu'r nifer o fenywod sy'n dymuno siarad Cymraeg a phenderfynu sut y gallwn ddatblygu gwell gwasanaeth.	Adolygu'r data sydd ar gael am fenywod sy'n siaradwyr Cymraeg Cytuno ar y camau gweithredu Monitro'r gwasanaethau sydd ar gael yn Gymraeg a'r defnydd a wneir ohonynt	Adolygu'r data sydd ar gael am fenywod sy'n siaradwyr Cymraeg Cytuno ar y camau gweithredu Monitro'r gwasanaethau sydd ar gael yn Gymraeg a'r defnydd a wneir ohonynt	Adolygu'r data sydd ar gael am fenywod sy'n siaradwyr Cymraeg Cytuno ar y camau gweithredu Monitro'r gwasanaethau sydd ar gael yn Gymraeg a'r defnydd a wneir ohonynt
5	Byddwn yn cefnogi'r Gwasanaeth Carchardai i Bobl Ifanc i godi ymwybyddiaeth o'r Cynllun ac yn rhoi cyfle i'r holl bobl ifanc sydd yn y ddalfa ddatgan mai'r Gymraeg yw eu dewis iaith.	Byddwn yn cynnal ymarfer i bennu'r nifer o bobl ifanc sy'n dymuno siarad Cymraeg a phenderfynu sut y gallwn ddatblygu gwell gwasanaeth.	Adolygu'r data sydd ar gael am bobl ifanc sy'n siaradwyr Cymraeg Cytuno ar y camau gweithredu Monitro'r gwasanaethau sydd ar gael yn Gymraeg a'r defnydd a wneir ohonynt	Adolygu'r data sydd ar gael am bobl ifanc sy'n siaradwyr Cymraeg Cytuno ar y camau gweithredu Monitro'r gwasanaethau sydd ar gael yn Gymraeg a'r defnydd a wneir ohonynt	Adolygu'r data sydd ar gael am bobl ifanc sy'n siaradwyr Cymraeg Cytuno ar y camau gweithredu Monitro'r gwasanaethau sydd ar gael yn Gymraeg a'r defnydd a wneir ohonynt
6	Byddwn yn cefnogi'r Ystad Ddiogelwch Lefel Uwch Hir Dymor	Byddwn yn cynnal ymarfer i bennu'r nifer o	Adolygu'r data sydd ar gael am garcharorion	Adolygu'r data sydd ar gael am garcharorion	Adolygu'r data sydd ar gael am garcharorion

	i godi ymwybyddiaeth o'r Cynllun ac yn rhoi cyfle i'r holl garcharorion Categori A ddatgan mai'r Gymraeg yw eu dewis iaith.	garcharorion Categori A sy'n dymuno siarad Cymraeg a phenderfynu sut y gallwn ddatblygu gwell gwasanaeth.	Categori A sy'n siaradwyr Cymraeg Cytuno ar y camau gweithredu Monitro'r gwasanaethau sydd ar gael yn Gymraeg a'r defnydd a wneir ohonynt	Categori A sy'n siaradwyr Cymraeg Cytuno ar y camau gweithredu Monitro'r gwasanaethau sydd ar gael yn Gymraeg a'r defnydd a wneir ohonynt	Categori A sy'n siaradwyr Cymraeg Cytuno ar y camau gweithredu Monitro'r gwasanaethau sydd ar gael yn Gymraeg a'r defnydd a wneir ohonynt
7	Byddwn yn darparu arweiniad i staff yng Nghymru ar ateb galwadau yn ddwyieithog	Sicrhau bod y gofyniad i ateb galwadau yn ddwyieithog yn eglur yn y Cynllun.	Asesu pa mor effeithiol yw'r arweiniad	Asesu i ba raddau y mae galwadau'n cael eu hateb yn ddwyieithog yng Nghymru	Asesu i ba raddau y mae galwadau'n cael eu hateb yn ddwyieithog yng Nghymru
8	Byddwn yn ailbennu pa ddata sydd ei angen am garcharorion a throseddwyr, gan gynnwys unrhyw fodd i gael gwybodaeth am unigolion y mae'r Gymraeg yn ddewis iaith iddynt a'u gallu i siarad, darllen, ysgrifennu a deall Cymraeg.	Sefydlu pa ddata sydd ei angen a sicrhau bod gennym y systemau mewn lle i'w gofnodi	Darparu data yn yr adroddiad blynyddol	Darparu data yn yr adroddiad blynyddol	Adolygu effeithiolrwydd y data a gasglwyd a'i addasu fel sydd angen ar gyfer Cynllun 2023-2026.
9	Byddwn yn pennu pa ddata sydd ei angen am staff i sicrhau bod	Amherthnasol	Pennu sgiliau iaith Gymraeg staff a sefydlu beth	Addasu gweithdrefnau gofynion swyddi	Adolygu effeithiolrwydd a gwneud newidiadau

	gennym nifer digonol o staff yng Nghymru sy'n siaradwyr Cymraeg er mwyn diwallu anghenion carcharorion a throeddwy'r ar brawf sy'n siaradwyr Cymraeg		ddylai'r gymhareb o ran carcharorion sy'n siaradwyr Cymraeg a staff sy'n siaradwyr Cymraeg fod.	gwag er mwyn caniatáu i reolwyr swyddi gwag nodi a yw'r iaith Gymraeg yn sgil hanfodol neu ddymunol, ar gyfer pob swydd wag	i Gynllun 2023-2026
10	Byddwn yn adolygu ein prosesau recriwtio, yn enwedig yng Nghymru, i sicrhau ein bod mewn sefyllfa dda i recriwtio siaradwyr Cymraeg ar y lefel gywir	Adolygu'r arferion presennol, y buddion a'r cyfyngiadau	Rhannu esiamplau o arfer da.	Gweithredu newidiadau i'r gweithdrefnau recriwtio	Adolygu effeithiolrwydd a gwneud newidiadau i Gynllun 2023-2026
11	Byddwn yn parhau i ymgynghori â charcharorion o ran eu hanghenion a'u dewisiadau yng nghyswllt y Gymraeg	Byddwn yn rhoi cyfle i garcharorion a throeddwy'r roi adborth ar gynllun 2020-2023.	Cynnal grwpiau ffocws gyda charcharorion a throeddwy'r, gan gynnwys menywod a throeddwy'r ifanc, i asesu lefelau bodlonrwydd gwasanaethau iaith Gymraeg.	Cynnal grwpiau ffocws gyda charcharorion a throeddwy'r, gan gynnwys menywod a throeddwy'r ifanc, i asesu lefelau bodlonrwydd gwasanaethau iaith Gymraeg.	Cynnal grwpiau ffocws gyda charcharorion a throeddwy'r, gan gynnwys menywod a throeddwy'r ifanc. Ymgynghori ymhellach i asesu bodlonrwydd gyda gwasanaethau iaith Gymraeg. Ymgynghori ar ddatblygiad Cynllun 2023-2026
12	Byddwn yn annog sefydlu a rhedeg cymdeithasau a fforymau Cymraeg	Cadw llygad ar ba mor weladwy yw'r cymdeithasau a'r fforymau hyn	Cadw llygad ar ba mor weladwy yw'r cymdeithasau a'r fforymau hyn	Adolygu profiadau defnyddwyr sy'n siaradwyr Cymraeg.	Adolygu profiadau defnyddwyr sy'n siaradwyr Cymraeg.

	yng Nghymru, ac ymdrechu i sicrhau eu bod yn weithredol.				
13	Byddwn yn adeiladu ar ymweliadau sydd eisoes wedi'u cynllunio i fonitro a yw carchardai yn cydymffurfio â'r Cynllun yng Nghymru.	Pennu amserlen a fformat ar gyfer yr ymweliadau.	Cynhyrchu adroddiad ar gyfer pob carchar, gan gynnwys arferion da a meysydd i'w gwella.	Cynhyrchu adroddiad ar gyfer pob carchar, gan gynnwys arferion da a meysydd i'w gwella.	Adolygu'r rhaglen sicrwydd ar gyfer Cynllun 2023-2026
14	Byddwn yn archwilio'r gofynion i'w rhoi ar ddarparwyr trydydd parti sy'n darparu gwasanaethau yng Nghymru, i sicrhau bod tystiolaeth bod y Gymraeg wedi'i hystyried a bod y buddion yn cael eu hystyried.	Sefydlu'r hyn sydd ei angen i sicrhau ein bod yn cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth iaith Gymraeg.	Ychwanegu gofynion i drefniadau rheoli contractau	Monitro a yw darparwyr trydydd parti yn cydymffurfio â'r Cynllun	Adolygu ac addasu'r trefniadau ar gyfer Cynllun 2023-2026.
15	Byddwn yn defnyddio'r gwersi a ddysgwyd wrth agor CEM Berwyn, a thrwy roi'r dadansoddiad cydraddoldeb ar waith, i sicrhau bod y Gymraeg yn rhan ganolog o unrhyw gynlluniau i adeiladu carchardai yng Nghymru trwy Raglen Trawsnewid Ystad y Carchardai.	<p>Sicrhau bod gofynion iaith Gymraeg yn rhan o'r fframwaith newydd ar Weithrediad Carchar ar gyfer carchardai sy'n cael eu hadeiladu o'r newydd</p> <p>Helpu i ddatblygu dadansoddiad cydraddoldeb i sicrhau bod anghenion siaradwyr Cymraeg yn cael eu hystyried.</p> <p>Cadw golwg ar unrhyw ddatblygiadau a sicrhau bod dadansoddiad cydraddoldeb yn rhan ganolog o unrhyw gynlluniau.</p>			

16	Byddwn yn parhau i godi ymwybyddiaeth o'r Cynllun Iaith Gymraeg gydag aelodau newydd o staff HMPPS ond byddwn yn archwilio i sut y gellir codi ymwybyddiaeth staff eraill yng Nghymru, gan gynnwys staff anweithredol a staff presennol. Mae hyn yn cynnwys bod yn eglur ynghylch hawl carcharion i siarad Cymraeg gyda'i gilydd a chysylltiadau allanol, yn cynnwys nodi'n glir lle bo cyfyngiadau ar hyn o fewn y Fframwaith Diogelwch Cenedlaethol.	Ymgyrch codi ymwybyddiaeth fel rhan o'r broses gyhoeddi a defnyddio'r fewnwyd i hyrwyddo'r Cynllun.	Ystyried pa wybodaeth all fod yn ddefnyddiol i staff a'r ffordd orau i'w rhannu.	Cyhoeddi crynodeb o'r adroddiad blynyddol a chamau gweithredu ar gyfer y flwyddyn i ddod ar y fewnwyd.	Cyhoeddi crynodeb o'r adroddiad blynyddol a chamau gweithredu ar gyfer y flwyddyn i ddod ar y fewnwyd. Adolygu ymwybyddiaeth staff o'r Cynllun ac addasu deunyddiau hyrwyddo yr ôl yr angen ar gyfer Cynllun 2023-2026.
17	Byddwn yn hyrwyddo'r cyfryngau sydd ar gael i staff a throeddwy'r i wneud cwynion sy'n ymwneud â mynediad at y Gymraeg a byddwn yn monitro niferoedd y cwynion.	Hyrwyddo blwch negeseuon pwrpasol yn y Cynllun sydd i'w ddefnyddio ar gyfer cwynion ac ymholiadau.	Asesu data ar gwynion sy'n ymwneud â'r iaith Gymraeg a phennu camau gweithredu	Asesu data ar gwynion sy'n ymwneud â'r iaith Gymraeg a phennu camau gweithredu	Darparu data ac adolygu dulliau cyflwyno cwynion gyda golwg ar baratoi'r Cynllun diwygiedig.
18	Bydd HMPPS yn parhau i adrodd i MoJ ar gynnydd y cynllun ac yn sicrhau digon o	Adrodd i'r MoJ ar gynnydd y Cynllun, a'i gynnwys yn eu hadroddiad blynyddol Goruchwyllo'r cytundeb lefel gwasanaeth ar gyfer cyfieithiadau gyda Gwasanaeth Llysoedd a Thriwilysoedd EM ac adrodd ar y nifer o gyfieithiadau.			

	adnoddau i wireddu ymrwymadau, gan gynnwys arian ar gyfer gwasanaethau cyfieithu.				
19	Byddwn yn gweithio gydag arweinwyr polisi wrth i'w gwaith ddatblygu, trwy ein proses ddadansoddi cydraddoldeb, i sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei hystyried a bod unrhyw newidiadau angenrheidiol yn cael eu gwneud.	Hyrwyddo'r defnydd o'r dadansoddiad cydraddoldeb o fewn y cynllun.	Adrodd am y newidiadau polisi yn yr adroddiad blynyddol.	Adrodd am y newidiadau polisi yn yr adroddiad blynyddol.	Adolygu ein dull ar gyfer cynllun 2023-2026.
20	Byddwn yn parhau i gynyddu ymwybyddiaeth ymysg staff ynghylch ein goblygiadau o ran y Gymraeg ac yn darparu cyfleoedd i staff wella eu sgiliau iaith Cymraeg.	Sesiynau ymwybyddiaeth am y Gymraeg a thafleuni gwybodaeth.	Adrodd am nifer y staff sy'n defnyddio'r adnoddau dysgu sgiliau iaith Cymraeg.	Adrodd am nifer y staff sy'n defnyddio'r adnoddau dysgu sgiliau iaith Cymraeg.	Adolygu ein dull ar gyfer cynllun 2023-2026.

	Action	At the time of Implementation (September 2020)	End Year 1 (September 2021)	End Year 2 (2022)	End Year 3 (2023)
1	We will promote the revised Welsh Language Scheme across HMPPS, to include staff, prisoners and offenders	Publish on Gov.uk and HMPPS Intranet Disseminate awareness leaflets for staff and prisoners	Publish annual report summary and actions for the year ahead on the intranet	Publish annual report summary and actions for the year ahead on the intranet	Publish annual report, including evaluation of the 2020-2023 Scheme, on the intranet
2	We will report annually to the Welsh Language Commissioner on progress against the Scheme, with specific consideration of interaction with people in Wales; the numbers of translations carried out and third party compliance with our Scheme.	Not applicable	Bilingual publication of Annual Report in September 2021	Bilingual publication of Annual Report in September 2022	Bilingual publication of Annual Report in September 2023
3	We will explore how Welsh speaking preference can be factored into decision making	We will scope how Welsh language preference can be considered in the allocation process.	Develop proposals and consult on any changes to the way decisions are made.	Implement changes	Evaluate outcomes of allocation process

	on prisoner location, where practical.				
4	We will support the Women's estate in raising awareness of the Scheme and offer all women in custody the opportunity to declare a Welsh preference.	Conduct an exercise to obtain the number of preferred Welsh speaking women and establish how we can develop an enhanced service	Review data on Welsh-speaking women Agree actions Monitor the availability and take-up of enhanced services provided in Welsh	Review data on Welsh-speaking women Agree actions Monitor the availability and take-up of enhanced services provided in Welsh	Review data on Welsh-speaking women Agree actions Monitor the availability and take-up of enhanced services provided in Welsh
5	We will support the Youth Custody Service in raising awareness of the Scheme and offer all young people the opportunity to declare a Welsh language preference.	Conduct an exercise to obtain the number of preferred Welsh speaking young people and establish how we can develop an enhanced service	Review data on Welsh-speaking young people Agree actions Monitor the availability and take-up of enhanced services provided in Welsh	Review data on Welsh-speaking young people Agree actions Monitor the availability and take-up of enhanced services provided in Welsh	Review data on Welsh-speaking young people Agree actions Monitor the availability and take-up of enhanced services provided in Welsh
6	We will support the Long Term High Security Estate in raising awareness of the Scheme and offer all Category A prisoners the opportunity to declare a Welsh	Conduct an exercise to obtain the number of preferred Welsh speaking Category A prisoners and establish how we can develop an enhanced service	Review data on Welsh-speaking Category A prisoners Agree actions Monitor the availability and take-up of enhanced	Review data on Welsh-speaking Category A prisoners Agree actions Monitor the availability and take-up of enhanced	Review data on Welsh-speaking Category A prisoners Agree actions Monitor the availability and take-up of enhanced

	language preference.		services provided in Welsh	services provided in Welsh	services provided in Welsh
7	We will provide staff in Wales with guidance on answering calls bilingually	Make the requirement to answer calls bilingually explicit in the Scheme	Assess effectiveness of the guidance	Assess to what extent calls are being answered bilingually in Wales	Assess to what extent calls are being answered bilingually in Wales
8	We will re-determine what prisoner and offender data is needed, including any scope to obtain and record both Welsh language preference and ability to speak, read, write and understand.	Establish what data is required and ensure we have the systems in place to record them	Provide data in annual report	Provide data in annual report	Evaluate effectiveness of the data collected and amend as necessary for 2023-2026 Scheme
9	We will determine what staff data is needed to ensure we have adequate numbers of Welsh speaking staff in Wales to accommodate Welsh speaking prisoners and offenders on probation	Not applicable	Determine Welsh language skills of staff and establish what the ratio of Welsh speaking prisoners and Welsh speaking staff should be.	Amend vacancy requirement procedures to allow for vacancy managers to state if Welsh is an essential or desirable skill, for each vacancy	Evaluate effectiveness and make amendments for the 2023-2026 Scheme.
10	We will review our recruitment processes,	Review current practice and the	Share examples of good practice.	Implement changes in recruitment procedures.	Evaluate effectiveness and make amendments

	particularly in Wales, to ensure that we have the best chance of recruiting welsh speakers at the right level.	benefits and limitations			for the 2023-2026 Scheme
11	We will continue to consult prisoners on their Welsh language needs and preferences.	We will provide prisoners and offenders with the opportunity to give feedback on the 2020-2023 Scheme	Hold focus groups with prisoners and offenders, including women and young people, to assess satisfaction with the Welsh language services	Hold focus groups with prisoners and offenders, including women and young people, to assess satisfaction with the Welsh language services	Hold focus groups with prisoners and offenders, including women and young people, to assess satisfaction with the Welsh language services Consult on the development of the 2023-2026 Scheme
12	We will encourage the use of Welsh societies and forums in Wales, and check that they are happening.	Check presence of forums and societies	Check presence of forums and societies	Evaluate Welsh language user experience of societies and forums	Evaluate Welsh language user experience of societies and forums
13	We will build on planned assurance visits to monitor compliance with the Scheme in Wales.	Set a schedule and format for visits	Produce a report for each prison, including good practice and areas for improvement	Produce a report for each prison, including good practice and areas for improvement	Review assurance programme for the 2023-2026 Scheme

14	We will explore the requirements to be placed on third party providers of services in Wales, to ensure that Welsh language consideration is evidenced and the benefits considered.	Establish what is needed to ensure that we are compliant with the Welsh Language legislation	Requirements added to contract management arrangements	Monitor third party compliance with the Scheme	Review and amend arrangements for 2023-2026 Scheme
15	We will use lessons learned from the introduction of HMP Berwyn and the application of equality analysis, to ensure that Welsh language is at the heart of any future prison construction in Wales through the Prison Estate Transformation Programme.	<p>Ensure that Welsh language requirements are integrated in the new Prison Operator Framework</p> <p>Assist with the development of equality analysis to ensure that the needs of Welsh speakers are considered</p> <p>Keep abreast of developments and ensure that equality analysis is at the heart of any plans</p>			
16	We will continue to raise awareness of the Welsh language Scheme to new employees of HMPPS but explore how we	Awareness campaign as part of publication and use of intranet to promote	Consider what information would be useful for staff and the best way to disseminate it	Publish annual report summary and actions for the year ahead, on the intranet	Publish annual report summary and actions for the year ahead, on the intranet

	can reach other staff in Wales, including non-operational and existing staff. This includes providing clarity on prisoners' freedom to use Welsh with each other and external contacts, including making it clear where there are limitations on this within the National Security Framework.				Evaluate staff awareness of the Scheme and amend promotional activity as necessary for the 2023-2026 Scheme
17	We will promote the channels available to staff and offenders for making complaints that relate to Welsh language access and monitor levels of complaints.	Promote dedicated functional mailbox in the Scheme, to be used for complaints and queries	Assess complaints data relating to Welsh language and formulate actions	Assess complaints data relating to Welsh language and formulate	Provide data and review complaints methods for revised Scheme
18	HMPPS will continue to report to the MoJ Scheme and ensure that sufficient resources are	Report to the MoJ on progress against the HMPPS Scheme, for inclusion in their annual report Oversee translation service level agreement with HM Courts Service and report on the number of translations			

	secured to deliver commitments, including funding of translation services.				
19	We will work with policy leads as their work develops, through our equality analysis process; to ensure that Welsh language is given consideration and any necessary changes are made.	Promote the use of equality analysis within the scheme.	Report on the policy changes in the annual report.	Report on the policy changes in the annual report.	Review our approach for the 2023-2026 scheme.
20	We will continue to increase knowledge amongst staff about our Welsh language obligations and offer opportunities for staff to improve their Welsh language skills.	Welsh language awareness sessions and leaflets.	Report on staff uptake of Welsh language skills learning.	Report on staff uptake of Welsh language skills learning.	Review our approach for the 2023-2026 scheme.

9. Monitro ac Adolygu

Adolygu a Diwygio'r Cynllun

Bydd HMPPS yn adolygu'r cynllun hwn bob tair blynedd. Efallai y bydd angen ailasesu neu gynnig diwygiadau i'r cynllun hwn o dro i dro oherwydd newidiadau yn ei swyddogaethau, neu newid yn yr amgylchiadau y mae'n cyflawni'r swyddogaethau hynny, neu unrhyw reswm arall. Ni fydd unrhyw newidiadau i'r Cynllun hwn yn cael eu gweithredu heb gymeradwyaeth Comisiynydd y Gymraeg.

Monitro Cydymffurfiaeth

Dylai Carchardai, Adeiladau Cymeradwy ac Unedau Cyflawni Lleol yng Nghymru ddefnyddio fforymau yn rheolaidd i ymgynghori â throseddwr a charcharorion sy'n siaradwyr Cymraeg, monitro eu defnydd o'r iaith a chanfod a oes unrhyw feysydd lle mae'r ddarpariaeth Gymraeg yn annigonol. Byddai Cymdeithasau Cymraeg lleol yn ddelfrydol ar gyfer y diben hwn.

Bydd HMPPS yn parhau i ymgynghori â staff, troseddwr yng Nghymru a Lloegr - rhai yn y ddalfa ac yn y gymuned - i helpu i bennu'r cynnydd a wneir a gwella gwasanaethau, fel rhan o'r cylch adrodd blynyddol.

Bydd Pencadlys HMPPS yn hwyluso gweithgor chwarterol, gydag aelodau o adrannau ledled y sefydliad a fydd yn cynrychioli eu meysydd busnes penodol. Bydd y gweithgor yn monitro cynnydd i hwyluso'r broses o adrodd yn flynyddol i Gomisiynydd y Gymraeg. Bydd y gweithgor hefyd yn blatfform ar gyfer codi materion perthnasol a thrafod dulliau addas. Yn ystod cyfnod paratoi'r adroddiad blynyddol a chyfnod adolygu'r Cynllun, bydd y grŵp yn cyflawni swyddogaeth ymgynghori a chymeradwyo, gan gymryd cyfrifoldeb dros unrhyw gamau gweithredu yn eu meysydd busnes penodol. Mae hyn yn cynnwys cynrychiolaeth gan HMPPS yng Nghymru a fydd yn monitro effaith y cynllun ar bobl yng Nghymru a defnyddio'r wybodaeth a gesglir i gyfarwyddo'r broses adrodd ac unrhyw ddiwygiadau i'r Cynllun.

Bydd HMPPS yng Nghymru yn cynnal archwiliadau ar y Gymraeg yng Nghymru i sicrhau bod yr ymrwymadau a nodir yn y Cynllun yn cael eu cyflawni.

Bydd HMPPS yn casglu data ar yr hyn a ganlyn:

9. Monitoring & Review

Reviewing and Amending the Scheme

HMPPS will review this scheme every three years. HMPPS may also need to reassess or propose amendments to this scheme from time to time because of changes to functions, or to circumstances in which it undertakes those functions, or for any other reason. No changes will be made to this scheme without the Welsh Language Commissioner's approval.

Monitoring Compliance

Prisons, Approved Premises and Local Delivery Units in Wales should use regular forums to consult with offenders and prisoners who are Welsh language users, to monitor their language use and understand any areas where Welsh language provision is inadequate. Local Welsh societies would be ideal for this purpose.

HMPPS will continue to consult staff, offenders in England and Wales, both in custody and in the community, to help determine progress and improve services, as part of the annual reporting cycle.

HMPPS HQ will facilitate a quarterly working group, with participants from across the organisation who represent their respective business areas. The working group will be used to monitor progress to better enable annual reporting to the Welsh Language Commissioner. It will also be used to raise issues and discuss suitable approaches. During the annual report preparation and Scheme revision periods, the group will act as consultation and sign off group, taking responsibility for any actions in their respective business areas. This includes representation from HMPPS in Wales who will actively monitor the impact of the scheme and on people in Wales and use this to inform reporting and revisions to the Scheme.

HMPPS in Wales will carry out Welsh language audits in Wales to ensure that the commitments in the Scheme are being met.

HMPPS will gather data on the following:

- Nifer yr unigolion yn ein gofal a dan ein goruchwyliaeth yng Nghymru a Lloegr sydd wedi datgan mai'r Gymraeg yw eu dewis iaith
- Nifer y ceisiadau am waith cyfieithu a wneir gan HMPPS (gan gynnwys gwaith sy'n cael ei wrthod). *Byddai amgylchiadau lle mae gwaith cyfieithu yn cael ei wrthod yn eithriadol (h.y. lle ystyrir nad yw cais yn gymesur neu'n rhesymol) a rhaid adrodd am unrhyw achosion o'r fath i Dîm Cydraddoldeb HMPPS).*
- The number of preferred Welsh speakers in our care in and under our supervision in England and Wales
- The number of Welsh translation requests made by HMPPS (including refusals) *Circumstances where translation is refused would be exceptional (i.e. where the request is deemed to be not proportionate or reasonable) and must be reported to the HMPPS Equalities Team.*

Byddwn yn parhau i gefnogi'r broses o ddatblygu system sy'n cofnodi lefel sgiliau iaith Cymraeg ein staff.

We will continue to support development of a system which records Welsh speaking skills of staff.

10. Gweithio gyda rhanddeiliaid

- Bydd HMPPS yn gweithio gyda'r MoJ a'i asiantaethau, adrannau eraill o'r Llywodraeth a Chomisiynydd y Gymraeg i sicrhau bod y Cynllun Iaith Gymraeg yn cael ei roi ar waith yn effeithiol ac yn cael eu hadolygu'n flynyddol. Bydd hyn yn cynnwys cefnogi'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn gyffredinol i ddarparu systemau dwyieithog.
- Byddwn yn cysylltu â'r rhai hynny rydym wedi ymgynghori â hwy ynghylch y Cynllun bob hyn a hyn i holi am gydymffurfio ac unrhyw bryderon ynghylch gweithrediad y Cynllun.
- Mae yna flwch negeseuon pwrpasol ar gyfer cwestiynau neu gwynion sy'n ymwneud â'r Cynllun Iaith Gymraeg. cymraeghmpps@justice.gov.uk Dylid annog staff i ddefnyddio'r cyfeiriad e-bost hwn ar gyfer unrhyw ymholiadau.

Darparwyr Trydydd Parti

Mae Cynllun Iaith Gymraeg HMPPS yr un mor berthnasol i sefydliadau trydydd parti sy'n darparu gwasanaethau ar ein rhan trwy contractau, neu mewn partneriaeth â ni, yn cynnwys cyrff cyhoeddus, y trydydd sector, y sector preifat a sefydliadau ffydd. Bydd rhaid i gytundeb neu drefniant sy'n ymwneud â darparu gwasanaethau i'r cyhoedd yng Nghymru, sy'n cael eu darparu ar ran HMPPS gan drydydd parti, ddarparu

10. Working with stakeholders

- HMPPS will work with the MoJ and its agencies, other government departments and the Welsh Language Commissioner, in order for the Welsh Language Scheme to be effectively implemented and reviewed on an annual basis. This will include supporting the wider MoJ to provide bilingual systems.
- Those consulted on the Scheme will continue to be contacted periodically with regards to compliance and any concerns regarding the Scheme's implementation.
- A dedicated functional mailbox is available for questions or complaints relating to the Welsh language Scheme: cymraeghmpps@justice.gov.uk Staff should be encouraged to use this route for any queries.

Third Party Providers

The HMPPS Welsh Language Scheme applies equally to third party organisations who provide services on our behalf through contracts, or in partnership with us including public bodies, the third sector, the private sector and faith organisations. Any agreement or arrangement concerned with the provision of services for the public in Wales, which is delivered on behalf of HMPPS by a third party, will need to provide

gwasanaethau yng Nghymru yn y Gymraeg ac yn Saesneg, neu'n ddwyieithog a rhaid ystyried yr effaith ar siaradwyr Cymraeg. O ran gwasanaethau cyfieithu a ddarperir gan Uned Iaith Gymraeg GLITEM, byddwn yn parhau i adolygu trefniadau'r contract ac yn ceisio gwybodaeth ar ffurf adroddiad blynyddol. Byddwn hefyd yn edrych yn fanwl ar enghreifftiau o'r cyfieithiadau i wirio ansawdd y gwaith fel rhan o'r broses adrodd blynyddol.

Byddwn yn sicrhau bod manylebau'r gwasanaethau i'w darparu yng Nghymru gan sefydliadau eraill ar ein rhan yn cynnwys mesurau perthnasol sy'n ymwneud â defnyddio'r Gymraeg, er enghraifft: dylai fod deunyddiau wedi'u hargraffu fel taflenni, dogfennau a phecynnau gwybodaeth fod ar gael yn y Gymraeg ac yn Saesneg a/neu mewn fformat dwyieithog.

Wrth ystyried Cytundebau Lefel Gwasanaeth a chontractau darparwyr, bydd HMPPS yn cynnwys mesurau i sefydliadau roi'r egwyddor o drin y Saesneg a'r Gymraeg yn gyfartal ar waith wrth ddarparu gwasanaethau. Bydd HMPPS yn monitro hyn i sicrhau y darperir gwasanaethau o ansawdd uchel yn y Gymraeg ac yn Saesneg.

Byddwn yn cynnwys mesurau Cymraeg yn y canllawiau ar gyfer sefydlu contractau darparwyr a chytundebau grant i sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei hymgorffori yn y contractau perthnasol a sicrhau dealltwriaeth o'r disgwyliadau. Bydd y Cynllun yn berthnasol yn yr un modd i garchardai dan gontract a charchardai sector cyhoeddus.

Gweithio â Chomisiynydd y Gymraeg

Bydd HMPPS yn gweithio gyda'r Comisiynydd i ddeall ei ymrwymadau o ran y Gymraeg yn well ac i ddangos ei fod yn cydymffurfio. Yn benodol, byddwn yn:

- Cyflwyno adroddiad blynyddol ar gynnydd yng nghyswllt y Cynllun
- Ceisio cyngor a chefnogaeth
- Cynnal cyswllt rheolaidd â swyddfa'r Comisiynydd
- Gwahodd y Comisiynydd i gymryd rhan mewn unrhyw ymgynghoriad perthnasol.

services in Wales in Welsh and English or bilingually and consider the impact on Welsh speakers. In terms of translation services provided by the HMCTS Welsh Language Unit, we will continue to review the contract arrangements and seek annual reporting information. We will also sample the quality of translations as part of the annual reporting process.

We will ensure that specifications for services to be supplied by other organisations on our behalf in Wales include relevant measures relating to the use of Welsh, for example that: printed information such as leaflets, documents and information packs should be available in both Welsh and English and/or in a bilingual format.

In considering Service Level Agreements and provider contracts, HMPPS will include measures for organisations to apply the principle of equality for both English and Welsh languages for delivery of services and will monitor to ensure equally high quality services are delivered in both Welsh and English.

We will include Welsh Language measures in guidelines for setting up provider contracts and grant agreements to ensure Welsh Language is incorporated into the necessary contracts and that the expectations are easily understood. The Scheme will apply equally to contracted and public sector prisons.

Working with the Welsh Language Commissioner

HMPPS will work with the Commissioner to better understand its Welsh language obligations and to demonstrate compliance. Specifically, we will:

- Submit an annual report of progress against the Scheme
- Seek advice and support
- Engage in regular dialogue with the Commissioner's office
- Invite the Commissioner to participate in any relevant consultation.

Bydd hyn ein galluogi i gefnogi blaenoriaethau'r Comisiynydd¹⁵:

- Cynnydd yn y cyfleoedd sydd ar gael i'r cyhoedd gael gwasanaethau yn Gymraeg
- Gwella ansawdd gwasanaethau Cymraeg
- Cryfhau ein proses hunan reoleiddio
- Hybu diwylliant sy'n dathlu'r Gymraeg ac yn ceisio chwalu rhwystrau

11. Hyrwyddo'r Cynllun

Bydd y Cynllun ar waith o'r dyddiad mae'n cael ei gyhoeddi. Bydd y Cynllun yn cael ei gyhoeddi ar Gov.uk ac ar fewnwyd yr MoJ a HMPPS fel bod staff yn ymwybodol o bwysigrwydd y Cynllun. Mae Gov.uk bellach yn gartref i wefannau holl adrannau Llywodraeth y DU, yn cynnwys yr MoJ. Mae gan HMPPS dudalennau dwyieithog ar gwefan MoJ. Swyddfa'r Cabinet sy'n gyfrifol am y trefniadau ar gyfer gwefannau newydd neu wneud unrhyw addasiadau i'r gwefannau.

Rhaid i'r Cynllun fod ar gael yn holl safleoedd HMPPS.

Byddwn yn hyrwyddo'r Cynllun o fewn carchardai trwy gynnal cyfres o sesiynau gyda staff a charcharorion. Rydym am i ddisgwyliadau charcharorion fod yn hollol glir a sicrhau bod ganddynt lwybr apelio y gallant ei ddefnyddio os ydynt yn teimlo nad ydym yn bodloni eu hanghenion.

Fel rhan o'r sesiynau cynefino, bydd gwybodaeth am y Cynllun iaith Gymraeg yn cael ei rhannu gyda holl staff newydd HMPPS yng Nghymru. Bydd swyddogion carchar newydd hefyd yn cael eu hysbysu am y cynllun.

12. Strwythurau Adrodd ac Ymgynghori

Prif Weithredwr HMPPS sydd â'r cyfrifoldeb cyffredinol dros weithredu'r Cynllun hwn. Bydd HMPPS yn darparu adroddiad monitro blynyddol ar y Cynllun. Bydd adroddiad yn cael ei gyflwyno i'r Comisiynydd erbyn 31 Mawrth yn flynyddol, yn ddwyieithog. Bydd HMPPS yn ymateb i sylwadau'r Comisiynydd o fewn amserlen resymol y cytunwyd arni, yn seiliedig ar lefel y manylder sydd ei angen.

This will allow us to support the Commissioner's priorities¹⁶:

- Increase accessibility of Welsh language services to the public
- Improve the quality of Welsh language services
- Strengthen our self-regulatory process
- Promote a culture which embraces the Welsh language and strives to remove barriers

11. Promoting the Scheme

Implementation of the Scheme will start from the day of publication. Staff will be made aware of its importance through publication on Gov.uk and the MoJ and HMPPS Intranet sites. Gov.uk now houses all Government Department websites, including MoJ. HMPPS has pages within the MoJ site which is bilingual. Arrangements for new websites or alterations are the responsibility of the Cabinet Office.

The Scheme must be made available in all HMPPS sites.

We will promote the Scheme within prisons through a series of sessions with staff and prisoners. We want prisoners to have clear expectations and a route of appeal should they feel we are not meeting their needs.

All new staff in HMPPS in Wales will be made aware of the Welsh Language Scheme as part of their induction. Prison officer trainees will be informed about the Scheme.

12. Reporting Structures & Consultation

The Chief Executive of HMPPS has overall responsibility for the operation of this Scheme. HMPPS will provide an annual monitoring report on the Scheme. This will be submitted to the Commissioner by 31st March each year, bilingually. HMPPS will respond to the Commissioner's comments within a reasonable agreed timeframe, based on the level of detail required.

¹⁵ Yn seiliedig ar 'Hawliau'n Gwreiddio: Adroddiad Sicrwydd 2016-17 Comisiynydd y Gymraeg'

¹⁶ Based on 'Rights taking root: The Welsh Language Commissioner's Assurance Report 2016-17'

Bydd gan y Llywodraethwr a Phenaethiaid Unedau Cyflawni Lleol gyfrifoldeb dirprwyedig i gyflawni gofynion y cynllun hwn. Bydd Pencadlys HMPPS a HMPPS yng Nghymru yn gyfrifol am fonitro'r broses gyflawni ac adrodd am hynny.

13. Ymholiadau a Chwynion

Mae systemau mewn lle sy'n galluogi i garcharorion a throseddwyd yn y gymuned gyflwyno cwynion cyffredinol. Dylai staff ddilyn y drefn gwyno berthnasol yn y lle cyntaf.

Mae HMPPS yn croesawu adborth ar y Cynllun hwn. Cyfeiriwch unrhyw adborth neu ymholiadau cyffredinol i'n blwch negeseuon pwrpasol: cymraeghmpps@justice.gov.uk.

Governor and Heads of Local Delivery Units will have delegated responsibility to deliver the requirements of this scheme. HMPPS HQ and HMPPS in Wales will be responsible for monitoring delivery and reporting.

13. Enquiries & Complaints

There are systems in place for prisoners and offenders in the community to make general complaints. The relevant complaints or grievance procedure should be followed by staff in the first instance.

HMPPS welcomes feedback on this Scheme. Please direct any feedback or general enquiries to our dedicated functional mailbox: cymraeghmpps@justice.gov.uk.

ATODIAD A: Canllaw Cyfieithu

Mae'r wybodaeth a ganlyn yn egluro'r drefn ynglŷn â chyfieithu. Os nad yw aelodau staff yn sicr ynghylch sut mae'r gofynion hyn yn berthnasol i'w gwaith, dylent ofyn am eglurhad drwy anfon neges e-bost i'r cyfeiriad hwn: cymraeghmpps@justice.gov.uk neu gysylltu â Thîm Cydraddoldeb HMPPS yn: HMPPS_DI@justice.gov.uk.

Dogfennau i'w defnyddio yng Nghymru yn unig

Rhaid i unrhyw ddogfennau a fwriedir ar gyfer y cyhoedd (yn cynnwys carcharorion a throseddwr) fod yn ddwyieithog neu ar gael yn Gymraeg.

Staff (ac eithrio recriwtio)

Nid oes angen cyfieithu deunydd a fwriedir ar gyfer staff yn unig. Fodd bynnag, ystyrir bod hynny'n arfer da yng Nghymru, ond bydd rhaid gwneud penderfyniad yn lleol yn seiliedig ar yr angen.

Polisiâu sy'n berthnasol i'r gwasanaeth yn ei gyfanrwydd – Cyfarwyddiadau ar gyfer y Gwasanaeth Carchardai, Cyfarwyddiadau ar gyfer Asiantaethau, Cyfarwyddiadau ar gyfer y Gwasanaeth Prawf a Fframweithiau Polisi

Yn gyffredinol, dylai polisiâu, fframweithiau neu gyfarwyddiadau cenedlaethol newydd ar gyfer y Gwasanaeth Carchardai, y Gwasanaeth Prawf neu Asiantaethau fod ar gael yn Gymraeg os bwriedir i garcharorion Cymraeg yng Nghymru eu defnyddio. Efallai na fydd angen cyfieithu polisi neu fframwaith yn eu cyfanrwydd. Os nad yw staff yn sicr, dylent ofyn am eglurhad drwy anfon neges e-bost i'r cyfeiriad hwn cymraeghmpps@justice.gov.uk.

Dylid cyfieithu polisiâu lleol neu bolisiâu sy'n berthnasol i Gymru'n unig i'r Gymraeg neu sicrhau eu bod yn ddwyieithog. Mae ein proses ddadansoddi cydraddoldeb yn rhoi ystyriaeth i'r Gymraeg.

Carchardai Menywod, Canolfannau Hyfforddi Diogel a Charchardai Diogelwch Lefel Uwch Tymor Hir

ANNEX A: Translation Guide

The following information should be used as a guide for translations. If members of staff are not clear about how these requirements relate to their work, they should get in touch via the dedicated functional mailbox: cymraeghmpps@justice.gov.uk or contact the HMPPS Equalities Team at: HMPPS_DI@justice.gov.uk.

Documents for use in Wales only

Where these are public (including prisoner or offender) facing, they must be bilingual or available in Welsh as standard.

Staff (excluding recruitment)

Material **does not** need to be translated when it is only for staff. However, it is considered good practice to do in Wales but this will need to be a local decision based on need.

Service-wide Policies – Prison Service Instructions, Agency Instructions, Probation Instructions and Policy Frameworks

As a general rule, new national policies, frameworks or Prison Service, Probation or Agency Instructions should be available in Welsh if they are to be used by Welsh prisoners in Wales. It may not be necessary to translate an entire policy or framework. If staff are not sure, they should direct queries to the dedicated functional mailbox cymraeghmpps@justice.gov.uk.

Local policies or policies which only apply in Wales should be translated into Welsh or be bilingual. Our equality analysis process includes consideration of Welsh language.

Women's Prisons, Secure Training Centres and Long-Term High Security Prisons

Pan wyddys mai Cymraeg yw dewis iaith carcharor, rhaid rhoi deunyddiau Cymraeg neu ddwyieithog iddo. Dylai staff y carchardai gyfeirio at yr adnoddau sydd ar gael ar y fewnwyd er mwyn osgoi dyblygu deunydd Cymraeg. Unwaith y bo deunydd wedi ei gyfieithu, erys yn adnodd defnyddiol i'r carchar. Pan ddiweddarir deunydd, rhaid diweddarau'r fersiynau Cymraeg yn ogystal.

Carcharorion yn Lloegr sydd wedi datgan mai Cymraeg yw eu dewis iaith

Gellir darparu cyfieithiadau Cymraeg i unigolion sy'n gofyn am hynny; fel y gwél y carchar yn dda, yn seiliedig ar yr hyn sy'n rhesymol.¹⁷

Dylid anfon ceisiadau am gyfieithiadau i Uned Iaith Gymraeg GLITEM gan ddefnyddio'r cyfeiriad isod:

Welsh.language.unit.manager@justice.gov.uk

Ymholiadau: 01286 669 800

Oriau busnes:

Dydd Llun i Ddydd Iau 9am – 5pm
Dydd Gwener – 9am – 4:30pm

Os ceir cais am wasanaethau cyfieithu ar y pryd gan unrhyw aelod o'r cyhoedd sy'n ymweld ag unrhyw un o safleoedd HMPPS yng Nghymru ac na all Uned Iaith Gymraeg GLITEM wneud hynny, dylai staff ddefnyddio'r gwasanaeth a ddarperir gan Big Word.

Where preference is known, prisoners must be given material in Welsh or bilingually. Prison staff should refer to the resources available on the intranet to avoid duplication of Welsh material. Once local material is translated, it remains a useful resource for the prison. When material is updated, Welsh versions must be updated too.

Prisoners who have declared a Welsh speaking preference in England

Welsh translations can be made available for individuals who request it at the prison's discretion, based on what is reasonable.¹⁸

Translation requests should be sent to the HMCTS Welsh Language Unit at the following address:

Welsh.language.unit.manager@justice.gov.uk

Enquiries: 01286 669 800

Business Hours:

Monday to Thursday 9am – 5pm
Friday – 9am – 4:30pm

If live translation services are requested by any member of the public visiting any of the HMPPS sites in Wales and these cannot be accommodated by the Welsh Language Unit, staff should use the service provided by Big Word.

¹⁷ Bydd gofyn i'r Llywodraethwr benderfynu a yw'r cais yn rhesymol yn seiliedig ar gostau, amser ac angen. Mae'n rhaid ystyried unrhyw ofyniad sy'n mynnu bod unigolyn yn symud oherwydd bod angen iddo dreulio rhan o'i gynllun dedfryd yn Lloegr, os nad yw hynny'n bosibl yng Nghymru. Ni ellir cyfiawnhau gwrthod ar y sail bod y carcharor yn medru Saesneg.

¹⁸ The Governor will need to decide if the request is reasonable based on cost, time and need. This must take into account any requirement for an individual to move based on the need to carry out part of their sentence plan in England, if it is not available in Wales. Ability to speak English is not justification for refusal.

**ATODIAD B : Argymhellion y Comisiynydd -
'Cymraeg yn y Carchar'**

<u>Argymhelliad</u>	<u>Dyddiad Targed (erbyn)</u>
Argymhelliad 1 Dylai HMPPS ystyried addasu trefniadau lleoli carcharorion i sicrhau, pan fo hynny'n ymarferol, y lleolir carcharorion y mae arnynt angen gwasanaethau Cymraeg yn y carchardai hynny sydd fwyaf abl i ddarparu'r gwasanaethau hynny.	Medi 2021.
Argymhelliad 2 Dylai HMPPS sicrhau y rhoir ystyriaeth lawn i anghenion menywod sy'n siarad Cymraeg mewn unrhyw gynlluniau i ddatblygu'r ddarpariaeth ar gyfer troseddwy'r benywaidd o dan strategaeth y Llywodraeth.	Medi 2021.
Argymhelliad 3 Dylai HMPPS adolygu'r data y mae wedi ymrwymo i'w gasglu ynglŷn ag anghenion ieithyddol carcharorion, er mwyn cael gwybod beth yw eu dewis iaith mewn gwahanol sefyllfaoedd, ac adnabod y gallu i siarad Cymraeg ynghyd â dewis iaith.	Medi 2021.
Argymhelliad 4 Dylai HMPPS gryfhau trefniadau er mwyn sicrhau y cesglir data am yr iaith Gymraeg yng nghyswllt pob carcharor yn ddieithriad, ac y gall pob carchar gael mynediad at y data cywir er mwyn cynllunio gwasanaethau.	Medi 2021.
Argymhelliad 5 Dylai HMPPS weithredu i sicrhau ei bod hi'n berffaith eglur fod carcharorion yn gallu cyfathrebu yn Gymraeg gyda'i gilydd a chyda phobl y tu allan, gan ddatgan yn eglur ym mha amgylchiadau na chaniateir gwneud hynny.	Medi 2020.
Argymhelliad 6 Dylai HMPPS ddatblygu cyfleoedd eraill i ddefnyddio'r Gymraeg yn gymdeithasol yn CEM Berwyn a charchardai eraill.	Medi 2021-2022.
Argymhelliad 7 Dylai HMPPS gryfhau trefniadau er mwyn monitro argaeledd ac ansawdd y gwasanaethau Cymraeg a gynigir mewn carchardai, a chefnogi carchardai i gynnig y gwasanaethau hynny.	Medi 2021.
Argymhelliad 8 Dylai HMPPS adolygu trefniadau i sicrhau bod gwasanaethau mewn carchardai a ddarperir gan sefydliadau allanol yn cydnabod y ffaith fod gwasanaethau Cymraeg	Medi 2021.

yn arwain at well canlyniadau i siaradwyr Cymraeg.	
Argymhelliad 9 Dylai HMPPS sicrhau gweithrediad proses barhaus i gasglu data cyfredol ynghylch sgiliau ieithyddol staff carchardai, a dylai ddefnyddio'r data hwnnw i gynllunio gwasanaethau ar gyfer siaradwyr Cymraeg, yn cynnwys codi ymwybyddiaeth carcharorion o'r cyfleoedd sydd ar gael i ddefnyddio'r Gymraeg gyda staff.	Medi 2021.
Argymhelliad 10 Dylai HMPPS gymryd camau, yn neilltuol wrth recriwtio staff newydd, i sicrhau bod nifer ddigonol o staff sy'n siarad Cymraeg i gynnig gwasanaeth cyson a dibynadwy i garcharorion sy'n siarad Cymraeg.	Medi 2021.
Argymhelliad 11 Wrth gynllunio i agor unrhyw garchardai newydd yng Nghymru, dylai HMPPS ystyried y ddarpariaeth Gymraeg o'r cychwyn cyntaf, yn cynnwys recriwtio staff gyda sgiliau Cymraeg.	Medi 2021.
Argymhelliad 12 Dylai HMPPS adolygu'r hyfforddiant a gynigir i staff y carchardai er mwyn mynd i'r afael â'r diffygion a amlygwyd yn yr adroddiad hwn, yn neilltuol ynglŷn â recordio data am siaradwyr Cymraeg ac achosion o ymyrryd â'r rhyddid i ddefnyddio'r Gymraeg, ac archwilio'r posibilrwydd o gynyddu ei gapasiti drwy ddatblygu sgiliau ieithyddol y staff presennol.	Medi 2021.
Argymhelliad 13 Dylai HMPPS sicrhau bod prosesau ar gyfer ymdrin â chwynion mewnol yn argyhoeddi carcharorion fod materion yn cael eu datrys mewn ffordd briodol, a'u bod yn galluogi carchardai i wella eu gwasanaethau.	O adeg gweithredu'r Cynllun; Medi 2021.
Argymhelliad 14 Dylai HMPPS sicrhau bod carcharorion yn ymwybodol fod ganddynt hawl i gwyno i'r Comisiynydd am faterion sy'n ymwneud â'r Gymraeg, a dylid hwyluso unrhyw gŵyn y mae carcharor yn dymuno ei chyflwyno.	O adeg gweithredu'r Cynllun.
Argymhelliad 15 Dylai HMPPS barhau i ymdrechu i ymgysylltu â charcharorion er mwyn dysgu drwy wrando ar eu profiadau ac ymgynghori â charcharorion ynglŷn â datblygiadau.	Yn flynyddol, yn unol â'r gylchred riportio.
Argymhelliad 16 Dylai HMPPS ystyried canfyddiadau'r adolygiad hwn wrth ddiwygio ei	O adeg gweithredu'r Cynllun.

<p>Gynllun Iaith Gymraeg, gan sicrhau sefydlu trefniadau atebolrwydd addas i fonitro cynnydd wrth weithredu'r argymhellion.</p>	
<p>Argymhelliad 17 Dylai'r Weinyddiaeth Gyfiawnder sicrhau bod y cyfeiriad polisi, yr adnoddau a'r trefniadau atebolrwydd y mae wedi eu sefydlu gyda HMPPS yn gwarantu darpariaeth Gymraeg ddigonol ar gyfer carcharorion.</p>	<p>O adeg gweithredu'r Cynllun.</p>

ANNEX B: Welsh Language Commissioner's Recommendations

<u>Recommendation</u>	<u>Target Date (by)</u>
Recommendation 1 HMPPS should consider adapting its prisoner placement arrangements to ensure that, where practical, prisoners requiring Welsh language services are placed in the prisons which are most able to provide those services.	September 2021
Recommendation 2 HMPPS should ensure that the needs of Welsh speaking women are fully considered as part of any plans to develop the provision for female offenders under the Government's strategy.	September 2021
Recommendation 3 HMPPS should review the data it commits to collect on the language needs of prisoners, in order to ascertain preferred language in different situations, and to identify the ability to speak Welsh as well as preferred language.	September 2021
Recommendation 4 HMPPS should strengthen its arrangements in order to ensure that data on the Welsh language is collected for all prisoners without fail, and that all prisons are able to access correct data in order to plan services.	September 2021
Recommendation 5 HMPPS should take action to ensure that it is completely clear that prisoners are able to communicate in Welsh with each other and with external contacts, clearly stating under which circumstances this is not allowed.	September 2020
Recommendation 6 HMPPS should develop further opportunities to use the Welsh language socially at HMP Berwyn and at other prisons.	September 2021-2022.
Recommendation 7 HMPPS should strengthen its arrangements in order to monitor the availability and quality of the Welsh language services offered in prisons, and support prisons to offer those services.	September 2021
Recommendation 8 HMPPS should review its arrangements for ensuring that prison services offered by external organisations acknowledge the fact that Welsh language services lead to better outcomes for Welsh speakers.	September 2021
Recommendation 9 HMPPS should ensure that there is a continuous process in place to collect current data on the language skills of prison staff, and it should use that data to plan services for Welsh speakers, including raising	September 2021

prisoners' awareness of the opportunities available to use Welsh with staff.	
Recommendation 10 HMPPS should take steps, especially when recruiting new members of staff, to ensure that there is a sufficient number of staff to offer consistent and reliable services to Welsh speaking prisoners.	September 2021
Recommendation 11 When planning to open any new prisons in Wales, HMPPS should consider Welsh language provision from the outset, including recruiting staff with Welsh language skills.	September 2021
Recommendation 12 HMPPS should review the training offered to prison staff in order to address the shortcomings highlighted in this report, particularly around the recording of data on Welsh speakers and interference with the freedom to use Welsh, and investigate the possibility of increasing its capacity by developing the language skills of current members of staff.	September 2021
Recommendation 13 HMPPS should ensure that processes for dealing with internal complaints give prisoners confidence that matters are being resolved appropriately, and enable prisons to improve their services.	At the time of Scheme implementation; September 2021,
Recommendation 14 HMPPS should ensure that prisoners are aware that they have the right to complain to the Commissioner about matters relating to the Welsh language, and should facilitate any complaint a prisoner wishes to make.	At the time of Scheme implementation.
Recommendation 15 HMPPS should continue its efforts to engage with prisoners in order to learn from their experiences and consult on developments.	Annually, in line with the reporting cycle
Recommendation 16 HMPPS should consider the findings of this review as it amends its Welsh language Scheme, ensuring that appropriate accountability arrangements are in place for monitoring progress in implementing the recommendations.	From the time of Scheme implementation
Recommendation 17 The Ministry of Justice should ensure that the policy direction, the resources and the accountability arrangements it has in place with HMPPS guarantees sufficient Welsh language provision for prisoners.	From the time of Scheme implementation